

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

სადოქტორო პროგრამა: უახლესი ქართული ლიტერატურა
და ლიტერატურის თეორია

ბელნაწერის უფლებით

იზონერა ბერაია

ბესიკი - ეპოქა და პოეზია
(ფაქტები და რემინისცენციები)

ფილოლოგიის დოქტორის (Ph. D) აკადემიური ხარისხის

მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

მაცნე

თბილისი
2023

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

სადოქტორო პროგრამა: უახლესი ქართული ლიტერატურა
და ლიტერატურის თეორია

ხელნაწერის უფლებით

იზონერა ბერაია

ბესიკი - ეპოქა და პოეზია
(ფაქტები და რემინისცენციები)

ფილოლოგიის დოქტორის (Ph. D) აკადემიური ხარისხის

მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

მაცნე

თბილისი
2023

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია სსიპ-სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე

სამეცნიერო ხელმძღვანელი

მირანდა თოდუა,
ფილოლოგიის დოქტორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი.

ექსპერტები:

ნანა კუცია,
ფილოლოგიის დოქტორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

რამაზ ხალვაში,
ფილოლოგიის დოქტორი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახ. უნივერსიტეტის
პროფესორი

ოფიციალური
რეცენზენტები:

მარინა ტურავა,
ფილოლოგიის დოქტორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ქეთევან გვაზავა,
ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი,
სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის
მოწვეული ლექტორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2023 წლის.....სთ-ზე
სსიპ სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა
ფაკულტეტის სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე

მისამართი: ანა პოლიტკოვსკაიას N9, მეოთხე სართული, საპრეზენტაციო დარბაზი

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი -

მირანდა თოდუა,
ფილოლოგიის დოქტორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალურობა.

ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში უკანასკნელ წლებში გამოთქმული თვალსაზრისის მიხედვით, მეთვრამეტე საუკუნე, ერთგვარად, გარდამავალი, სინთეზური ხანაა. მეფე-პოეტებმა - თეიმურაზ პირველმა, არჩილმა, ვახტანგ მეექვსემ, ლიტერატურის თეორეტიკოსებმა - ანტონ კათალიკოსმა და მამუკა ბარათაშვილმა, განმანათლებლური კლასიციზმის გამორჩეულმა წარმომადგენლებმა - სულხან-საბა ორბელიანმა, დავით გურამიშვილმა, ბესარიონ გაბაშვილმა ურთულეს და ნაკლებად წაკითხულ ეპოქაში (ი. რატიანი) იცხოვრეს.

ს. ცაიშვილი ბესარიონ გაბაშვილს *ძველი ქართული მწერლობის უკანასკნელ დიდ პოეტად* მიიჩნევს.

ვფიქრობთ, ზემოაღნიშნული - *ნაკლებად წაკითხული ეპოქა*, ერთი მხრივ, და ხანგრძლივი, მრავალსაუკუნოვანი ლიტერატურული სივრცის *უკანასკნელ დიდ პოეტად* სახელდება, მეორე მხრივ, საკმარისი მიზეზია ინსპირაციისათვის.

სწორედ აღნიშნული რაკურსით ჩავუღრმავდებით ბესარიონ გაბაშვილის შემოქმედებას, რათა წარმოვაჩინოთ *რთული, ნაკლებად წაკითხული ეპოქის* არსებითი კონცეფციები და ბესიკის პოეზიის რემინისცენციურ-ალუზიური კავშირი როგორც ძველ (შოთა რუსთველი), ასევე - თანადროულ (მეფე-პოეტები, დავით გურამიშვილი) და მომავლის (ნიკოლოზ ბარათაშვილი) ლიტერატურულ სამყაროსთან.

პრობლემის შესწავლის ისტორია.

ბესიკის შემოქმედებას, ეპოქის ქრონოტოპს ავტორიტეტული მეცნიერები იკვლევდნენ. ეს სივრცე არეკლილია ფუნდამენტურ კვლევა-მონოგრაფიებსა თუ ცალკეულ ესე-წერილებში: ზ. აბზიანიძის „ბესარიონ გაბაშვილი(ლიტერატურული პორტრეტები)“, შ. არჩვამის „ბესიკი (გარდაცვალებიდან 160 წლისთავის გამო)“, ალ. ბარამიძის „ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან“ („ბესიკი - ცხოვრება და შემოქმედება“), თ. ბარბაქაძის „ქართული ლექსთმცოდნეობის საკითხები (ბესიკის ვერსიფიკაციული სისტემა)“, თ. ბეგიაშვილის „ბესარიონ გაბაშვილი“, დ. ბრეგაძის „ბესარიონ გაბაშვილი (გარდაცვალების 175 წლისთავი)“, ა. გაწერელიას „ქართული

კლასიკური ლექსი“, პ. გაბისონიას „რუხის ბრძოლა და მისი მნიშვნელობა“, მ. გიგინეიშვილის „რუსთველის შემდგომი ხანის მწერლობა“, რ. გოგოლაურის „ბესიკის ელჩობის საკითხისათვის ირანში“, ს. გორგაძის „სალიტერატურო შენიშვნები“, ბ. დარჩიას „ქართული ლიტერატურის ისტორიის საკითხები (ი. ჭავჭავაძის ერთი ცნობა ბესიკის შესახებ)“, ქ. ელაშვილის „პარადოქსული დროის პოეტი“, „ნათელისა და ბნელის სახარებისეული ფერთამეტყველება ე.წ. „აღორძინების ხანის“ ლირიკაში“, ხ. ზარიძის „ბესიკი“, კ. კვეციანი „ქართული ლიტერატურის ისტორია (ბესარიონ გაბაშვილი)“, ი. კენჭიანი „გარდამავალი მეგაპერიოდი ქართულ ლიტერატურაში“, რ. კვეციანი „ქართლის ბედი, როგორც თემა მეხუთე-მეთვრამეტე საუკუნეების ქართული ლიტერატურისა და ხელოვნებისა“, ვ. კოტეტიშვილის „მეთვრამეტე საუკუნის ქართული ლიტერატურის რეტროსპექტული მიმოხილვა“, გ. კუჭუხიძის „ბესარიონ გაბაშვილი (ბიოგრაფიული ნარკვევი)“, „ბესიკის შემოქმედების აღმოსავლურ-დასავლური ასპექტების ურთიერთმიმართებისათვის“, დ. ლაშქარაძის „ევროპეიზმის პრობლემა ქართულ ლიტერატურაში“, გ. ლეონიძის „ბესიკი“, გ. ლობჯანიძის „ქართულ-აღმოსავლური მხატვრული გემოვნება და ლიტერატურული უნივერსალიები მეთექვსმეტე-მეთვრამეტე საუკუნეებში“, ვ. მაჭარაძის „ბესიკი დიპლომატიურ სარბიელზე“, მ. მთვარელიძის „უცხო პიტიკოსი და მდდებლობითა სრული“, დ. მუსხელიშვილის „ქართული კულტურა მეთვრამეტე საუკუნეში“, ა. ნიკოლეიშვილის „ბესარიონ გაბაშვილი“, დ. ჟღენტის „აღორძინების პერიოდის ქართული ენა და ბესარიონ გაბაშვილის ლირიკა“, ს. ცაიშვილის „ბესიკი“, „ბესარიონ გაბაშვილი და დავით გურამიშვილი“, ა. წილოსანის „სიცოცხლისა და სიყვარულის მგოსანი“, ზ. ცქიტიშვილის „ბესიკი დიპლომატიურ სარბიელზე“, ალ. ხახანაშვილის „ბესარიონ გაბაშვილი“, გ. ხოფერიას „აღორძინების ხანის ქართული პოეზიის განვითარების უმთავრესი ტენდენციები“, მ. ჯიქიას „თურქული სალექსო ფორმა - ყოფმა ქართულ პოეზიაში“...

ბესიკის თხზულებათა სრული კრებულის მეექვსე გამოცემას (1962) ახლავს ბიბლიოგრაფია - ჩამონათვალი უმთავრესი ლიტერატურისა ბესიკის ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ. სია იწყება ბურნაშევის წყაროთი - «Картина Грузии или описание политического состояния царств Карталинского и Кахетинского», Тифлис,

1896 (საქართველოს სურათი ანუ აღწერა ქართლისა და კახეთის სამეფოების პოლიტიკური მდგომარეობისა - ნ.ბ.). ჩამონათვალში წარმოდგენილია იესე ბარათაშვილის, იოვანე, დავით, თეიმურაზ ბატონიშვილების, ოსე გაბაშვილის, დ. ჩუბინაშვილის, პ. იოსელიანის, ზ. ჭიჭინაძის, ა. ცაგარელის, ე. თაყაიშვილის, ი. მეუნარგიას, მ. ჯანაშვილის, ნ. ნიკოლაძის, უცხოელთაგან - ბოლხოვიტინოვის, ბუტკოვის, ბენეშის წერილები, ესეები, ნარკვევები.

დისერტაციის საგანი, მიზნები, ამოცანები.

დისერტაციის საგანსა და მიზანს წარმოადგენს უაღრესად წინააღმდეგობრივი ეპოქის კონტექსტში ხელოვანის მსოფლმხედველობრივი პორტრეტის გამოკვეთა, პოეტური მემკვიდრეობის ანალიზი კომპარატივისტულ ჭრილში, პარალელების, რემინისცენციური შრის დაძებნა შოთა რუსთველის, დავით გურამიშვილის, ნიკოლოზ ბარათაშვილის შემოქმედებასთან, აღმოსავლურ-დასავლურის საინტერესო სინთეზის ხაზგასმა, ბესიკის ლიტერატურულ-ესთეტიკური სამყაროს გააზრება ქართული ლიტერატურათმცოდნეობის მონაცემთა ბაზაზე.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, საჭიროდ გვესახება შემდეგი ამოცანების გადაჭრა:

- * მეთვრამეტე საუკუნის ესთეტიკური პრინციპების ანალიზი;
- * ეპოქის ისტორიულ-პოლიტიკური სულისკვეთების, აღნიშნულ ქრონოტოპთან ავტორის ბიოგრაფიის ძირითადი ასპექტების კავშირის, ეპოქის გამორჩეულ პერსონალიათა პორტრეტების წარმოჩენა;
- * ბესიკის პოეზიის ძირითადი მოტივებისა და ობერტონების ანალიზი;
- * მეთვრამეტე საუკუნის პოეზიის ინტერტექსტში რუსთველისა და გურამიშვილის პოეტური ობერტონების დაძებნა; ბარათაშვილის პოეზიაში ბესიკისეული მოტივების მოძიება;
- * ბესიკის ლირიკული ეპოსის („ასპინძისათვის“, „რუხის ბრძოლა“) ისტორიულ-ლიტერატურული შრეების კვლევა, პარალელიზება იმპრესიონისტულ (ნ. ლორთქიფანიძე, „რაინდები“) ტექსტთან.

კვლევის თეორიული საფუძვლები და მეთოდოლოგია.

კვლევის თეორიულ საფუძვლად განვსაზღვრეთ:

- * ლიტერატურათმცოდნეობით-თეორიული მონოგრაფიები, წერილები, ესეები;
- * საქართველოს ისტორიის ფუნდამენტურ სახელმძღვანელოებში (*რ. მეტრეველის რედაქციით*), ენციკლოპედიებსა (ქსე) და ცნობარებში (*„ქართული მწერლობა - ლექსიკონი-ცნობარი“*, *თხუთმეტტომეული „ქართველები მსოფლიო ისტორიაში“*) წარმოდგენილი მოსაზრებანი;

- * ქართულ და უცხოურ მიმოქცევაში მოძიებული წყაროები, რომლებშიც განხილულია ჩვენთვის საინტერესო პრობლემის ცალკეული ასპექტები;

ზემოაღნიშნული კვლევები გამოვიყენეთ საკვალიფიკაციო ნაშრომში კონკრეტულ პრობლემებზე მსჯელობისას, წინააღმდეგობრივ-სადავო მოსაზრებათა ანალიზისას, საკითხის ხაზგასმისას.

ნაშრომის მიზნებისა და ამოცანების შესაბამისად, ასევე - დისერტაციის ინტერდისციპლინარული ხასიათიდან გამომდინარე, ანალიზისას გამოყენებულია კვლევის სხვადასხვა მეთოდი:

- * ძირითად საკვლევ პრინციპად შერჩეულია *კომპარატივისტული* მეთოდი;
- * ტექსტების ანალიზისას, რემინისცენციურ-ალუზიური შრის კვლევისას გამოყენებულია *ჰერმენევტიკული* მეთოდი.
- * თემატიკიდან გამომდინარე, ზოგიერთი ცნების დაზუსტებისა და ანალიზისათვის მივმართეთ *ტიპოლოგიურ* და *ინტერდისციპლინარულ* მეთოდებს.

კვლევისას გამოიკვეთა შემდეგი ასპექტების ხაზგასმის აუცილებლობაც:

- * ფაქტების ინტერპრეტაციის მეთოდი განსაზღვრავს საჭიროებას წყაროთა ისტორიულ-კრიტიკული, ლიტერატურათმცოდნეობითი, კულტუროლოგიური ანალიზისა, რაც ცხადყოფს კონკრეტული პოეტის (და ეპოქის სხვა გამორჩეულ პერსონალიათა) პიროვნული მრწამსის ჩამოყალიბება-განვითარების თავისებურებებს, გარდამავალ, სინთეზურ ხანაში მხატვრული ტექსტის შექმნის სპეციფიკურ სირთულეებს;
- * ინტერდისციპლინარულობა კვლევისა დასტურდება ისტორიულ-ლიტერატურათმცოდნეობითი წყაროების გამოყენებით;

* საკვალიფიკაციო ნაშრომში გაანალიზებული ტექსტები დაჯგუფებულია საერთო მახასიათებლების გათვალისწინებით (სასულიერო-საერო, ისტორიული... შრეები).

* საგანგებოდ გამოვკვეთთ ეპოქისა (ზოგადად, ისტორიის) და პერსონის (კონკრეტული შემოქმედის) ბედისწერულ ურთიერთგანპირობებულობას.

ნაშრომის სიახლე და ძირითადი შედეგები.

დისერტაციის სამეცნიერო სიახლედ გვესახება ურთულესი, სინთეზური გარდამავალი ეპოქის („განმანათლებლური კლასიციზმის“) ერთ-ერთი გამორჩეული ავტორის - ბესარიონ გაბაშვილის- შემოქმედების ცალკეული ასპექტების კომპლექსური კვლევა დისციპლინათშორის ჭრილში (საქართველოს პოლიტიკური დილემა, ორიენტაციის პრობლემა, აღმოსავლურ-დასავლური კონცეპტების ანალიზი, ალუზიურ-რემინისცენციური შრეები, ლირიკულ-ეპიკური ისტორიული ნარატივი).

ნაშრომის მეცნიერული და პრაქტიკული ღირებულება.

დისერტაციის პრაქტიკულ ღირებულებას წარმოადგენს შემდგომი კვლევებისას მისი ფაქტობრივ მასალად გამოყენების შესაძლებლობა.

ნაშრომი განკუთვნილია ფილოლოგებისათვის, ლიტერატურათმცოდნეობით-კულტუროლოგიური საკითხებით დაინტერესებულ მკითხველთა ფართო წრისათვის. საკვალიფიკაციო კვლევის დასკვნების, შედეგებისა და მასალის გამოყენება მიზანშეწონილია უმაღლეს სასწავლებლებში ჰუმანიტარული (ფილოლოგიის) ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის (სპეცკურსის სახით), ასევე - მომავალი მეცნიერული კვლევისას *ნაკლებად წაკითხული ურთულესი ეპოქის* პოლიტიკურ-კულტურულ-ესთეტიკური მრწამსისა და მოღვაწეთა პერსონალური ბედის(წერის) გააზრებისათვის.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

სადისერტაციო ნაშრომის შესავალში გამოკვეთილია პრობლემის აქტუალობა, წარმოდგენილია საანალიზო მასალის ზოგადი არსი, პრობლემის შესწავლის ისტორია, განსაზღვრულია დისერტაციის საგანი, მიზნები, ამოცანები; ხაზგასმულია,

რომ ნაშრომი მიზნად ისახავს ბესარიონ გაბაშვილის სინთეზურ (აღმოსავლურ-დასავლურის ამრეკლავ) მხატვრულ სიტყვაში წარმოდგენილი ურთულესი, გარდამავალი, სინთეზურივე ეპოქისა და პოეტის მხატვრული მემკვიდრეობის ცალკეულ ნიმუშთა ანალიზს.

შესავალშივეა დაკონკრეტებული კვლევის თეორიული საფუძვლებისა და მეთოდოლოგიის (კომპარატივისტული, ინტერდისციპლინარული, ჰერმენევტიკული, ტიპოლოგიური მეთოდების) არსებითი ასპექტები, გამოკვეთილია სადისერტაციო ნაშრომის სამეცნიერო სიახლე და ძირითადი შედეგები, მეცნიერული და პრაქტიკული ღირებულება, წარმოდგენილია ნაშრომის სტრუქტურა:

ნაშრომის სტრუქტურა

შესავალი

თავი 1

ბესარიონ გაბაშვილი - ხელოვანი და ეპოქა

1.1. მეთვრამეტე საუკუნე ლიტერატურაში (ესკიზი)

1.2. ბესარიონ გაბაშვილი - ბიოგრაფიულ-შემოქმედებითი პორტრეტი ;

1.3. ეპოქა და პერსონალიები;

1.4. ევროპული კლასიციზმი, განმანათლებლობა და ქართული მწერლობის „განახლებული სტატუსი“;

თავი 2

ბესარიონ გაბაშვილის ლირიკა

2.1. ბესარიონ გაბაშვილის ლირიკის მოტივი და ობერტონები

2.2. ალუზიურ-რემინისცენციური პარალელები:

2.2.1. რუსთველი/ზესიკი

2.2.2. გურამიშვილი/ზესიკი

2.2.3. „სოფლის სამდურავი“ თეიმურაზ პირველის, არჩილის, ვახტანგ მეექვსისა

და დავით გურამიშვილის შემოქმედებაში

2.2.4. ზესიკი/ზარათაშვილი

თავი 3

ბესარიონ გაბაშვილის ლირიკული პოემების ისტორიული ობერტონები

3.1 „ასპინძისათვის“ - პოემა-ოდა;

3.2. „რუხის ბრძოლა“// ნიკო ლორთქიფანიძის „რაინდები.“

დასკვნა

ბიბლიოგრაფია

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

საკვალიფიკაციო ნაშრომში „ბესიკი - ეპოქა და პოეზია (ფაქტები და რემინისცენციები)“ შევისწავლეთ მეთვრამეტე საუკუნის - გარდამავალი, სინთეზური ხანის მიწურულის ერთ-ერთი გამორჩეული შემოქმედის - ბესარიონ გაბაშვილის (ბესიკის) ცხოვრებისა და შემოქმედების ცალკეული ასპექტები.

სადისერტაციო ნაშრომის შესავალში გამოკვეთილია პრობლემის აქტუალურობა, წარმოდგენილია საანალიზო მასალის ზოგადი არსი, პრობლემის შესწავლის ისტორია, განსაზღვრულია დისერტაციის საგანი, მიზნები, ამოცანები; ხაზგასმულია, რომ ნაშრომი მიზნად ისახავს ბესარიონ გაბაშვილის სინთეზურ (აღმოსავლურ-დასავლურის ამრეკლავ) მხატვრულ სიტყვაში წარმოდგენილი ურთულესი, გარდამავალი, სინთეზურივე ეპოქისა და პოეტის მხატვრული მემკვიდრეობის ცალკეულ ნიმუშთა ანალიზს.

პირველი თავი 1. ბესარიონ გაბაშვილი (ბესიკი) - ხელოვანი და ეპოქა.

თავის პირველ პარაგრაფში (1.1. „მეთვრამეტე საუკუნე ლიტერატურაში (ესკიზი)“) მოკლედაა წარმოდგენილი ეპოქის სოციალურ-პოლიტიკურ-კულტურული ფონი და ხაზგასმულია, რომ აღნიშნულ ხანაში საქართველოსათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ეროვნული და პერსონალური „თვითობის“ მოძიება-დადგენა გარდამავალ ისტორიულ პირობებსა და აღმოსავლეთ-დასავლეთის გზაჯვარედინზე მდებარე ურთულეს გეოკულტურულ რეგიონში.

საკვალიფიკაციო ნაშრომის ცენტრალური პერსონალია - ბესარიონ გაბაშვილი, *ეროვნულ ნიადაგზე მდგარი, აღმოსავლურ (სპარსულ)-დასავლურ (ანტიკურ-ბიზანტიურ...)* ლიტერატურას დაწაფებული, ქმნიდა უაღრესად საინტერესო პოეტურ სამყაროს - *მიუხედავად პოეტის კეთილგანწყობისა აღმოსავლური ვერსიფიკაციისადმი, აშკარაა ლტოლვა დასავლური სტილისტილური ექსპერიმენტებისაკენ - აღმოსავლური პოეზიისათვის ნიშნეული მითოპოეტურობის ჩანაცვლება დასავლური პოეზიისათვის დამახასიათებელი ისტორიულ-ყოფითი ნარატივით.*

პირველი თავის მეორე-მესამე პარაგრაფები, ფაქტობრივად, კომპილაციური ხასიათისაა. მათში წარმოდგენილია ბესარიონ გაბაშვილის ბიოგრაფიულ-

შემოქმედებითი პორტრეტი (1.2.) და ეპოქა და პერსონალები (1.3) - ერეკლე მეფის, ლევან ბატონიშვილის, ალექსანდრე ბატონიშვილის, სოლომონ მეფის, ანტონ კათალიკოსის, დავით სარდლის, ტოტლებენის და სხვათა აბრისები. შევეცადეთ წარმოგვეჩინა კონკრეტულ ეპოქაში ქვეყნისა და ადამიანთა ბედისწერის ურთიერთგანპირობებულობა. ლაპიდარულად წარმოვაჩინეთ სამეფო კარისა თუ საეკლესიო დასის ინტრიგები საქართველოს ისტორიის ერთ-ერთ უმძიმეს (*როგორც ტიციან ტაბიძე უწოდებს, „აგონიის“*) ხანაში, ასევე - ბესიკის პერსონალური განცდები.

თავის მეოთხე, დასკვნით პარაგრაფში (1.4.) მოკლედ განვიხილეთ საკითხი **„ევროპული კლასიციზმი, განმანათლებლობა და ქართული მწერლობის განახლებული სტატუსი“** (პასაჟის სათაურს დავესესხეთ ირმა რატიანის წერილს), ურთულესი ვითარების მიუხედავად, საქართველოში რენაიმირებას იწყებს ევროპული კონცეპტი რელიგიური ტრადიციით, თუმც *საქართველო რჩება ერთგვარ გახსნილ კულტურულ კონსტრუქციად.*

ჩამოვთვლით ქრესტომათიულ ავტორებს: თეიმურაზ პირველს, ვახტანგ მეექვსეს, არჩილს, სულხან-საბა ორბელიანს, ბესიკს, დავით გურამიშვილს, აღვნიშნავთ, რომ თუკი პირველი სამის შემოქმედება აშკარად განიცდის აღმოსავლური პოეზიის გავლენას, საბა ევროპული სტანდარტის ტექსტებს ქმნის (დაზუსტებულია, რომ „სიბრძნე სიცრუისა“ მაინც ინარჩუნებს კავშირს აღმოსავლურ კანონიკასთან), ხოლო ბესიკ გაბაშვილის პოეზიაში აღმოსავლეთისათვის დამახასიათებელი მითოპოეტურობა ნაცვლდება დასავლური პოეზიისათვის ნიშანდობლივი ისტორიულ-ყოფითი ნარატივით.“

რაც შეეხება დავით გურამიშვილს, მკვლევარი ხაზს ვუსვამთ, რომ მის პოეზიაში ევროპული კონცეპტი უკვე დომინანტურია.

თავი 2. ბესარიონ გაბაშვილის ლირიკა.

თავის პირველ პარაგრაფში (2.1. **„ბესარიონ გაბაშვილის ლირიკის მოტივები და ობერტონები“**), შესწავლილი მასალის საფუძველზე, ვასკვნით, რომ ბესიკამდელი ქართული პოეზია როგორც წმინდად ქრისტიანული მაგისტრალური ხაზის ერთგულებით, ასევე ისლამური „ნალექებით“ (გვიან შუასაუკუნეებსა და

აღორძინების ეპოქაში) გამოირჩევა. ეპოქალურად, ბესიკი, მართლაც, კლასიციზმის სკოლის წარმომადგენელი უნდა იყოს, მაგრამ რაკი იმხანად აბსოლუტური მონარქია (კლასიციზმის პოლიტიკურ-ეკონომიკური წანამდღვარი) არ არსებობს, ბესიკი თითქოს უფრო რომანტიზმამდელი რომანტიკოსია.

თუ ამოსავალ პრინციპად გავიაზრებთ და გავიზიარებთ ვალერიან გაფრინდაშვილის ესეში წარმოდგენილ თვალსაზრისს, რომ ლირიკა ხშირად ავტობიოგრაფიულია და პოეტმა უნდა გააზღაპროს თავისი ბიოგრაფია, ბესიკის პოეზიაში/ლირიკაში იძებნება უამრავი ავტობიოგრაფიული დეტალი/პასაჟი და იკვეთება პოეტისავ ავტოპორტრეტი.

ბესიკის ლირიკა ერთიანდება რკალად, რომელსაც, პირობითად, „სევდის ბალი“ ეწოდება („სევდის ბალს შეველ“, „ბულბული მოდის მწუხარებით“, „მე შენზე ფიქრმა მიმარინდა“, „ტანო ტატანო“, „ვარდო სასურო, მაისურო“, „შავნი შაშვნი“...). ლირიკული გმირი უიმედო, მაგრამ დაუოკებელი სიყვარულით შეპყრობილი ჭაბუკია. პოეტმა ლირიკულ გმირს შეუქმნა უცხო და მშვენიერი ქვეყანა, რომელსაც მეტაფორულად „სევდის ბალი“ ეწოდება. *გმირი ავტორის პერსონიფიცირებული სახეა, რომანტიკით გარემოსილი, ამდღებული განცდით შეპყრობილი. მოულოდნელ მეტაფორათა გრადაციით მიღწეულია არაჩვეულებრივი ესთეტიკური ეფექტი.* დეტალურად განვიხილავთ ბალის, კონკრეტულ მცენარეთა (ვარდი, ნარგიზი, ია...) ენიგმა-პარადიგმებს, ვუძებნით მათ ბიბლიურ თუ მითოლოგიურ არქეტიპებს. მიუხედავად გარეგნულად აღმოსავლურ-სუფიური ობერტონების სიჭარბისა, ვასკვნით, რომ, მიწიერი ტრფიალის პარალელურად, ბესიკის პოეზიაში ალფეგორიულად საღმრთო მიჯნურობა აქცენტირდება (ისევე, როგორც გურამიშვილის „ზუბოვკაში“).

ვფიქრობთ, „სევდის ბალის“ რკალის ლექსთა ეგზეგეტიკური არსი სამოთხიდან გამოძევებული („ყარიბი“, „მწირი“) ადამი(ან)ის ტრაგიკული მსოფლგანცდაა, ღვთის მიმტოვებელი (მაგრამ არა ღვთისგან მიტოვებული) კაცისა, რომელსაც ენატრება იდილიური სივრცე, შემოქმედი, სატრფო (ღმერთი), ოდესღაც რომ ეტრფოდა, მაგრამ შემდეგ „დასთმო სხვისა (სოფლის) ხლებითა“ და განარისხა.

ცალკე პასაჟად განვიხილეთ ღრუბლის პარადიგმა, წარმოვაჩინეთ ენიგმის ბიბლიური მნიშვნელობანი, ყურადღება გავამახვილეთ ბესიკისეულ ოქსიმორონებზე, კატაფატიკურ-აპოფატიკურ კონსტრუქციებზე.

სრულიად ვიზიარებთ სარგის ცაიშვილის თვალსაზრისს, რომ ბესიკის ლირიკული ალტერ ეგო არ არის აღმოსავლური ტიპის, პასიური აღქმის მიჯნური.

ბესიკისეული მაჯამა სპარსულის „სიტკბოთი“ კი არ არის ინსპირირებული, არამედ - რუსთველური მაჯამებით, რომელთაც საგანგებოდ იკვლევს მოსე გოგიბერიძე მონოგრაფიის „რუსთაველი. პეტრიწი. პრელუდიები“ პასაჟში.

მეორე თავის მეორე პარაგრაფის სათაურია **2.2. „ალუზიურ-რემინისცენციური პარალელები“**, რომელშიც რამდენიმე ქვეპარაგრაფია წარმოდგენილი:

2.2.1. „რუსთველი/ბესიკი.“

აღორძინების ეპოქა თავისი მძლავრი ქარტეხილებით ახალ ჟანრებს უკაფავდა გზას, მძიმე სულიერი განცდები ლირიკულ ფორმებს ითხოვდა.

გამოწვლილვით განვიხილეთ მიჯნურობის რუსთველისეული და ბესიკისეული ალქმის თავისებურებანი (ბესიკი მიჯნურთ უხმობს დამტირებელ-დამფლავებად, შოთას კონცეფციით, „მიჯნურისა შებრალება ხამს“).

პლატონის „სიმპოზიონში“ წამოყენებულ იდეებზე დაყრდნობით, რუსთველი ავითარებს შეხედულებას, რომ სიყვარული არის „შორით ბნედა, შორით კვდომა“, შემდეგ კი, არისტოტელეს „ეთიკისა“ და, განსაკუთრებით, „რიტორიკის“ შესატყვის პასაჟთა გამოყენებით, გვიჩვენებს, როგორია ფსიქიკა „ტურფა სიყვარულით“ შეყვარებული ადამიანისა. ბესიკის „სევდის ბალის“ კონცეპტის წანამძღვრები იძებნება სიყვარულის რუსთველისეული გაგების არქეტიპში. როგორც მოსე გოგიბერიძე წერს მიჯნურობის რუსთველური ალქმის შესახებ, „ჭემმარიტად შეყვარებული მაშინაც არ იტყვის უარს თავის შეყვარებულზე, თუ შეყვარებულისაგან წყრომას დაიმსახურებს, თუ მას სულისდამთრობი სიყვარულით არ უპასუხებენ... გამიჯნურებული ბესიკი (მისი პროტაგონისტი) გამუდმებით დაითმენს წყრომას მიჯნურისაგან (ქრეტომათიული ნიმუშია ლექსი „სევდის ბალს შეველ“).

დათმენა არ გულისხმობს ინდიფერენტიზმს, გრძნობის დაჩლუნგება-გაფერმკრთალებას. პირიქით - ბესიკისათვის სიყვარული/სატრფო „სალ გულთ ამატკინავია“ - „შენმან სურვილმან ჩამოლია გული კლდე-მყარი“, რაც, ვფიქრობთ,

პირდაპირი ალუზიაა რუსთველისეული „გატეხს ქვასაცა მაგარსა გრდემლი ტყვისა ლბილისა.“ ბესიკის კალამიც არის „ნავლისა მელნით აღმწები შავფრთოვანისა კალმისა“; არქექიპი, ცხადია, ნესტანის წერილის ციტატაა: „ტანი კალმად მაქვს, კალამი - ნავლელსა ამონაწები.“

პარაგრაფში დამებნილ-გაანალიზებულია სხვა უამრავი ალუზია-რემისცენცია. განსაკუთრებული ყურადღება მივაპყარით მნათობებისადმი აღვლენილ კოსმიურ სიმღერას „ვეფხისტყაოსანსა“ და ბესიკის ლირიკაში, ასევე - სულხან-საბას „ქართული ლექსიკონის“ ასტრონომიულ-ასტროლოგიურ კონცეფციას.

რუსთველის პოემის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოტივია ღვთისა და სოფლის ურთიერთმიმართების პრობლემა, რაც ბესიკის პოეზიისთვისაც ნიშნეულია. რუსთველისადმი მიძღვნილი პასაჟის დასასრულს მოკლედ წარმოვაჩინოთ საწუთროსადმი ქართველთა უპირველესი პოეტის დამოკიდებულებას (განვიხილეთ ენიგმები „ბედი“, „ეტლი“).

მეორე თავის მორიგ პარაგრაფში (2.2.2. **გურამიშვილი/ბესიკი**) ჩავუღრმავდით რუსთველის შემდეგ ყველაზე მონუმენტური პოეზიის ავტორს - აზროვნების სისტემითა და სტილით გამორჩეულ დავით გურამიშვილს, რომლის შემოქმედებაშიც გაერთიანებულია, ერთი შეხედვით, ურთიერთსაპირისპირო, რთული მსოფლმხედველობითი კონცეფციები - ერთი მხრივ, განმანათლებლობის რაციონალიზმი და რეალიზმი, მეორე მხრივ - დანტესეული „ჰუმანისტური მისტიციზმი“, რაც ერწყმის ბიბლიურ („ქებათა ქება“, „აპოკალიფსი“) მსოფლჭვრეტას, მაგრამ წინააღმდეგობები კი არა, დიდი და რთული მთლიანობაა, თითქოს უფლის ყოვლისმომცველი ჭვრეტით განცდილი.

რუსთველის პოემის ობერტონი - სოფლის ამაოების მოტივი- დავით გურამიშვილის პოეზიის ობერტონიცაა. რუსთველი ნიადაგს ქმნის საუკუნეებით ადრე, რათა მეთვრამეტე საუკუნის მიწურულს გურამიშვილმა და ბესიკმა სოფლის სამდურავში ხმა შეუწყონ. გურამიშვილის ლირიკა რელიგიურ-მისტიკური ხასიათისაა, აშკარაა რელიგიური ალეგორია - „საღმრთო მიჯნურობა.“

გურამიშვილთან წაშლილია ზღვარი ეროვნულ და პერსონალურ ტკივილებს შორის. ბესიკთანაც (განსაკუთრებით, ისტორიულ ნარატივში - ლირიკულ პოემებში) ეს ასპექტი მნიშვნელოვანია.

ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში დამკვიდრებული მოსაზრებით, მისიის თვალსაზრისით, ცოტა ქართველი მწერალი თუ მოაზროვნე თუ შეედრება დავით გურამიშვილს - მან პირველმა დაძლია ქართულ პოეზიაში აღმოსავლური ეპოსის ზეგავლენა და, ევროპული ლექსის რეფორმატორული ტენდენციების ფონზე, შექმნა ორიგინალური ქართული ლირიკა, დააბრუნა ქართულ ლიტერატურაში ქრისტიანული სიმბოლიკა და სახისმეტყველება, მოახდინა მარგინალურ პოზიციაზე მყოფი ქრისტიანული დისკურსის რენიშაცია, გამოეხმაურა განმანათლებლური კლასიციზმისათვის ნიშანდობლივ ესთეტიკურ პრინციპებს, როგორცაა ლიტერატურული ტექსტის აქტიური მიმართება ეროვნულ პოლიტიკურ-სოციალურ რეალობასთან, ზომიერი რაციონალიზმისა და დიდაქტიკის დამკვიდრება, ნაციონალური ფოლკლორული მოტივების გააქტიურება... მშვენიერის, ამაღლებულის, დიადის ესთეტიკით გააჯერა თავისი ლექსი.

ყოველივე ზემოთქმულის ხაზგასმა (ცხადია, ნაკლები სიმკვეთრით) შეიძლება ბესიკის პოეზიაშიც - აქაც არის თვითშემეცნების შრეები, ქრისტიანული სიმბოლიკის რენიშირება (ღვთისმშობელი, წმიდა გიორგი, წმიდა ანდრია...), ლიტერატურული ტექსტი აქტიურად მიემართება ეროვნულ პოლიტიკურ-სოციალურ რეალობას („ასპინძისათის“, „რუხის ბრძოლა“).

პასაჟში განსაკუთრებული ყურადღება გავამახვილეთ „დავითიანის“ ეპიზოდზე „ზუზოვკა“, სადაც ლამაზი ქალი საწუთროს, ამქვეყნიურ ცთუნებათა პერსონიფიცირებული სახეა, ხოლო ლექსის შინაარსი ცთუნებათაგან თავის დაღწევით, მკაცრი გამოცდის გზით ღვთაებისაკენ სწრაფვას გამოხატავს.

მისტიკურ-ალეგორიულ თეორიას, რომელიც ვახტანგ მეექვსესთან ისახება და კანონიკურ სახეს მამუკა ბარათაშვილის „ჭაშნიკში“ იღებს, „სპეციალური კვლევა სჭირდება.

2.2.3. „სოფლის სამდურავი“ ბესიკის, თეიმურაზ პირველის, არჩილის, ვახტანგ მეექვსისა და დავით გურამიშვილის შემოქმედებაში. საკვალიფიკაციო ნაშრომის პასაჟში გამოვკვეთეთ და გავამკვეთრეთ ასპექტი - სოფლის სამდურავის მოტივის ბესიკისეული და დავით გურამიშვილისეული რეფლექსიები.

ქართველი ლიტერატურათმცოდნეები ბესიკის პოეზიის უარსებითეს თავისებურებად მძაფრ დრამატიზმს მიიჩნევენ. ზემოთქმულს სარგის ცაიშვილი

პოეტური ენის მახასიათებლად როდი თვლის, მის საფუძვლებს სოფლის გაუტანლობაში, ამსოფლიურ უსამართლობაში ჭვრეტს და აღნიშნავს, რომ სწორედ ზემოაღნიშნულ კონცეპტს გამოჰყავს ბესიკის ლირიკა *კამერული პოეზიის მეზღუდული ჩარჩოებიდან*. ბესიკისეული სოფლის სამდურავი არაა უმინაარსო დეკლარაცია, ამონაკვნესი გრძნობადაუკმაყოფილებელი შეყვარებული პოეტისა.

ეროვნულ ტკივილებს პირადი უბედობა ემატება. არ ჩანდა გზები ისტორიის ბედუკუდმართობის დასაძლევად. სოფლის სიმუხთლისა და გაუტანლობის ანარეკლს ბესიკი მხოლოდ საკუთარ ბედში როდი, უახლოესი მეგობრების ბედისწერაშიც ჭვრეტს და ეხმიანება (ლევან ბატონიშვილი, დავით სარდალი...). სოფლისადმი მდურვის თემა არა ობერტონად, არამედ ლაიტმოტივად გასდევს ლექსს „ცრემლთა ისხარნი“, რომელშიც იგავურადაა მოთხრობილი ბესიკის ექსორიის ტრაგედია.

სოფლის ბესიკისეული სამდურავი განსაკუთრებული სიმძაფრით წარმოჩნდება ლექსთა პირობით რკალში („ბედისადმი“, „სვისადმი“, „ეტლზედ“, რაც „მიირეწა სოფელმან“, „აწ აჯა-ქენვით“, „ცრემლთა მდინარე“...). ლექსებს საერთოა მიმართვის ობიექტი („სარდარი“) და მიმმართველი („ყარიბი“), რაც ტექსტებს თითქოს კონტრაპუნქტში აერთიანებს.

საინტერესოა, რომ ბესიკი ერთმანეთისაგან ასხვავებს „ბედის“, „სვისა“ და „ეტლის“ კატეგორიებს. ბესიკი სასულიერი პირის შთამომავალია, უადრესად განსწავლული, ამდენად, მისთვის აბსოლუტურად ნათელია, რომ სვე-ბედიცა და ეტლიც „გარეშეთა წიგნთა“ „ზღაპარია და ჩმახია“ და ერთადერთი „გზა ხსნისა“ რწმენაა, ზეციური ძალებისადმი აღვლენილი ლოცვა.

ლაპიდარული და ტევადია ციტატა ბესიკის ლექსისა „ქება სოლომონ მეფისა“ - „მომცა მე სიტყვა, ვინ ქრისტედ ითქვაო.“

მოშურნეთაგან „ანტიქრისტედ“ სახელრქმეული ბესიკი მაცხოვარს (თავად სიტყვას, ლოგოსს) იხსენიებს თავისი პოეტური სიტყვის შთამაგონებლად, „ვიპყარ კალამი, მელანს ვაწეო.“ სულიწმიდის მავედრებელი პოეტი „სამებით ერთ“ ღმერთს მიმართავს (პასაჟში წარმოვადგინეთ ბესიკის ლექსები ღვთისმშობლისადმი, წმიდა გიორგისადმი....).

შექსპირის 66-ე სონეტის მოტივი გაიჟღერებს უსათაურო ლექსში „და ჰოი, ძნელი ბნელია“ - სოფლის სიმუხთლეს შექსპირი და ბესიკი მსგავსი ენიგმებით წარმოაჩენენ:

პასაჟში ასევე განვიხილეთ ეპოქის კონცეპტუალური ტექსტები: - თეიმურაზ პირველის „სოფლის სამდურავი“, არჩილის „გაბაასება კაცისა და სოფლისა“, ვახტანგ მეექვსის „კაემანი“ („კაემანში“ ფიქსირებული სინტაგმა „ლხინის ბაღი“ შესაძლოა ინსპირაციად ექცა ბესიკს „სევდის ბაღის“ პარადიგმის შესაქმნელად).

2.2.4. („ბესიკი/ბარათაშვილი“) ეძღვნება ბესიკისა და ნიკოლოზ ბარათაშვილის ტექსტუალურ და კონტექსტუალურ „შეხვედრებს.“ იონა მეუნარგია აღნიშნავს, რომ *საქართველო ისევ იმ ძველს ატმოსფეროს სუნთქავდა, რომლითაც იყო გარემოცული იმდროინდელი მწერლობა - პეტრიწიდან დაწყებული იოანე ბატონიშვილამდის. ბარათაშვილშიც გამოკრთის ბესიკი. მთელი წყება მისი პირველი ლექსებისა ამ ნიშნით მიდისო, წერდა ტიცინ ტაბიძე მოდერნიზმის მანიფესტში.*

ბარათაშვილის უშუალო წინამორბედად ვალერიან გაფრინდაშვილი მიიჩნევს დავით გურამიშვილს. *პოეზიისა და პიროვნების შერწყმა* მნიშვნელოვანი რაკურსია, რაც, რასაკვირველია, განსაკუთრებული სიღრმით სწორედ *რომანტიზმში* ვლინდება, მაგრამ ზემოთქმულის წანამძღვრები ქართულ პოეზიაში არა მხოლოდ გურამიშვილის ბრწყინვალე ლირიკაში, არამედ ბესიკის მრავალწახნაგოვან პოეზიაშიც იძებნება.

ვფიქრობთ, მნიშვნელოვანია ქართული რომანტიზმის მწვერვალად სამართლიანად აღიარებული ნიკოლოზ ბარათაშვილისა და ბესიკის ალუზიურ-რემინისცენციულ „შეხვედრებზე“ დაკვირვება.

„სევდის ბაღის“ რკალის ერთ-ერთი ლექსი, *„მე მივხვდი მაგას შენსა ბრალეზსა“*, ვფიქრობთ, ინსპირაციაა ბარათაშვილის ლირიკული ნარატივისა „სუმბული და მწირი.“

ბესიკისეული „ვალი“ („ხელი რად მიჰყავ ძველსა ვალებსა“) ქართული ჰიმნოგრაფიის მარგალიტთანაც გადაგვამისამართებს: „რომელმან ეგე ევას მიუზღე ვალი...“ - ბორენა დედოფლისეული შესხმა მარიამ ღვთისმშობლისა გამოკვეთს ჰიმნოგრაფიის ერთ-ერთ უარსებითეს კონცეპტს - მარიამი ევას „ვალს გადაიხდის“ - ევა ცოდვას (წარმო)შობს, მარიამი - ცოდვის გამომსყიდველს.

ციტატა, ვფიქრობთ, ეგზეგეტიკურია - ვარდის „ყანებით“ (ანუ მრავლად) მოუმკელობა პარაბოლა უნდა იყოს „მცირედთა რჩეულობისა“ (ვარდი ყანაში ვერ/არ მოიკრიფება, ყანაში სარეველაა - ღვარძლი), „სხვა გზა და სხვა ძალები“ კი სულიერი მსახურებაა, სულიერი მსხვერპლშეწირვა, ზორვა.

შუამავლად ბარათაშვილისეულმა ყარიბმა (მწირმა) მშვენიერ, „ტკბილ-ხმა უსულსა“ ბულბულს და ქველ სუმბულს უნდა მიმართოს, რომელნიც კარდარაზულ ვარდს ეახლებიან, ყარიბის წყლულს მოახსენებენ. ყარიბს უშუამდგომლებენ ნაზნი იანი, ჭკვიანი და ქცევა-მზიანი ნარგიზიც (ვარდის კამარილია იგივეა, რაც ბესიკის „სევდის ბაღში“ - ია-ნარგიზი). *ბესიკისეული* „დასაბინარე ადგილი“ სამოთხეა, ადამიანმა საკუთარი უგუნურობით რომ დაკარგა.

„ძესა კაცისასა არა აქუს, სად მიიდრიკოს თავი“ მაცხოვრისეული სენტენციაა.

„სად განისვენოს სულმა, სად მიიდრიკო თავი?“ [ბარათაშვილი ნ., 2012: 68] - თავის მისადრეკის წუთისოფელში ძებნის ამაოებას მაცხოვრისავე სიტყვით კონსტატირებს ნიკოლოზ ბარათაშვილი პირად წერილში.

ბარათაშვილი (ისევე, როგორც ბესიკი) საკუთარ თავს იხსენიებს „ყარიბად.“

ბესიკთან სატრფოს (ვარდს) მიჯნური ნებითაა განშორებული, თანაც, უცხო სივრცეში ვარდი კი არა, თავად მიჯნურია, სუმბული მხოლოდ შუამავალია მიჯნურთა შორის, ბარათაშვილთან კი ცენტრალური პერსონაჟები სუმბული და მწირი არიან, მათი დიალოგია ღერძი ტექსტისა.

ბულბული (სუმბულის მიჯნური) მხოლოდ გაკრთება ლექსში.

ბარათაშვილთან გადამწყვეტია „სამშობლო გულს“ მოშორების, მამულთან განშორების კონცეპტი (ცხადია, ეგზეგეტიკურ დონეზე სამშობლო სამოთხეა, მაგრამ, ვფიქრობთ, კონკრეტულ კონტექსტში აქ მაინც მიწიერ სამკვიდროსთან განშორება უნდა იგულისხმებოდეს (1832 წლის შეთქმულების, ეკატერინეს ქორწინების სევდის გამოძახილი).

ჯერ იწერება „სუმბული და მწირი“, შემდეგ - „საფლავი მეფის ირაკლისა“, ბოლოს კი - „ბედი ქართლისა... ერთი შეხედვით, ურთიერთგამომრიცხავი შეხედულებებია თითქოს გამოთქმული პოეტის მიერ, მაგრამ დაკვირვებული თვალი აღმოაჩენს, რომ პოეტის პოზიცია - მეზრძოლი ქართული სული არსად იცვლება. სუმბული იტანჯება თავისუფლების დაკარგვის გამო.

დატყვევებული ბულბულის პარადიგმა ბარათაშვილის ქრესტომათიული პოემის ფინალურ პასაჟშიც ჩნდება: „რა ხელ-ჰყრის პატივს ნაზი ბულბული?! გალიაშია დატყვევებული...“

მწირის (ყარიბის), სუმბულის, ბულბულის კონტექსტური თავმოყრა/„შეხვედრა“, თანხვედრა, ვფიქრობთ, მიანიშნებს ბესიკის პოეზიის „ნაჩრდილზე“ ბარათაშვილთან.

„ყარიბისა ცრემლის დამადინარნი“ არიან ბესიკთან „შავნი შამვნი“ (ამავე სათაურის მქონე ლექსში), ია-ვარდს - მშვენიერ ყვავილთა დასს ემატება ზამზახიც:

„გაზაფხულის შემოსლვისა მხმობელნი, ია-ვარდ-ზამზახთა მახარობელნი, სხვა ყვავილთა და სხვა ა მ ბ ა ვ თ მთხრობელნი.“ ჩანს, ბესიკიც იზიარებს „ამბების“ მიმართ მამუკა ბარათაშვილის ქრესტომათიულ „ჭაშნიკში“ ფიქსირებულ ციტატას, რომელსაც (გავიმეორებთ) საგანგებოდ ამოწერს სარგის ცაიშვილი: „ვინც კაი მელექსე ყოფილან, ა მ ბ ე ბ ი გაულექსავთო.“

ზამზახი ბარათაშვილთანაც გამორჩეულ ყვავილად წარმოჩნდება.

ბარათაშვილის ლექსიც „ბულბული ვარდზედ“ (1834) თითქოს „სევდის ბალის“ ისტორიათაგან (ამბავთაგან) ერთ-ერთის ანარეკლია. ხუთსტროფიან ტექსტში შემდეგი „ამბავია“ პერიფრაზირებული: ვარდის რტოზე მჯდარი ბულბული სტვენით ესიტყვება მშვენიერ მიჯნურს, გულმტკივანი ასე მიმართავს - „მტანჯ ჩემო“ (ბესიკთანაც და ბარათაშვილთანაც გამუდმებით აქცენტირდება სიყვარულის „მტანჯველი“ ასპექტი), მწუხრს აქეთ შენს ფურცლებს დაკონილი, ველი შენს გაშლასო.

ბარათაშვილისეული - რაფინირებული - მიჯნურობა ირეკლება ეკატერინესადმი (როგორც პავლე ინგოროყვა თვლის) მიძღვნილ ლექსებში: „საყურე“, „არ უკიჟინო, სატრფოო“, „თავადის ჭ-ძის ასულს, ეკ-ნას“, „...ნა, ფორტეპიანოზედ მომღერალი“, „როს ბედნიერ ვარ შენთან ყოფნითა“, „სატრფოვ, მახსოვს“, „აღმოჰხდა მნათი აღმოსავალს“, „ცისა ფერს“, „ვჰპოვე ტაძარი“, „რად ჰყვედრი კაცსა“, „ჩემთ მეგობართ“, „შენნი დალალნი ყრილობენ გველად“, „შევიშრობ ცრემლსა“....

შეიძლება ხელოვნურ პარალელად აღიქმებოდეს, მაგრამ, გარკვეული თვალსაზრისით, ასოციაციურად, ბარათაშვილის ქრესტომათიული ლექსის „შემოღამება მთაწმინდაზედ“ ქრონოტოპი ემსგავსება ბესიკის „სევდის ბალისეულს“ - მთაწმინდაც სევდის ბალია - სევდის მომგვრელია „ადგილნი... დამაფიქრველნი,

ვერანანი და უდაბურნი“, რომელთაც ციური ცვარი ნამავს და ამშვენებებს, იდუმალება („იდუმლოება“) ისადგურებს გარშემო, საოცარი „სანახავი“ ატყვევებს მხერას - „ძირს გაშლილ ლამაზ ველსა ყ ვ ა ვ ი ლ ნ ი მოჰფენენ, ვითა ტაბლას წმიდასა...“ ნიკოლოზ ბარათაშვილი/პოეტის ლირიკული ორეული ხაზგასმით აღნიშნავს თავის ნაღვლიან, სევდიან განწყობას.

თუკი ბესიკის მისტიური განცდა ალეგორიის საფანელში ეხვევა, ბარათაშვილთან სოფელი და ზესთასოფელი ყოველგვარი პარაბოლურობის გარეშეა წარმოდგენილი არსებითად ურთერთდაპირისპირებულ სივრცეებად - ხილული ცის მიღმა უხილავი ცა-ზევა ეგულება, ამსოფლიურობის, საწუთროების წამნისლავი, გადამფარავი. ლაჟვარდოვანი ცის ხილვისას პოეტს/პროტაგონისტს ზენაართ სამყოფი, მარადიული სადგური ენატრება და ამაობის აქ „დაშთომა“ ეოცნებება (ლექსში „ჩემი ლოცვა“ ვედრებაა - „მომეც სადგური მყუდროებისაო“).

ლექსში კლასიკური სახე-პარადიგმები ჩნდება, ბესიკისა და ბარათაშვილის პოეზიისათვის თანაბრად ნიშნეული (მთ(ო)ვარე, ვარსკვლავი (მთიები)).

ბესიკისეული „ბაგემდუმრიად ალერსის“ ბარათაშვილისეული ანარეკლია ციტატა ლექსიდან „მაშა, დუმილიც მიითვალენ შენდამი ლოცვად!“

ბესიკთან *მდუმარე ალერსია*, ბარათაშვილთან - *მდუმარე ლოცვა*.

ბესიკისეული „კეკელა“ სატრფოს პარაბოლური სახელია, კონოტაცია დადებითია (კისკასი, ანცი, ხალისიანი), ბარათაშვილთან (ლექსში „ჩემთ მეგობართ“), „კეკელა“ არამდგრადის, პირუმტკიცის სინონიმია

ფიზიკურ სილამაზეს, რომელიც, ბარათაშვილისეული გააზრებით, არის „ნიჭი მხოლოდ ხორციელების“, ორივე პოეტი ეთაყვანება.

სიყვარულის ორგემავობა კონსტატირებულია ორივე პოეტთან. ბესიკთან ოქსიმორონს ქმნის ტკბილი და მწარე, ბარათაშვილთან - ნუგეში და (და)წვა, განმაბრძნობელი-გამხელებელი (ციტატა ასოციაციურად გადაგვამისამართებს ალექსანდრე ჭავჭავაძის ქრესტომათიულ სტრიქონებთან).

ბესიკის დარად, ნიკოლოზ ბარათაშვილიც ავტორია ლირიკული პოემისა. როგორც ბესიკის თხზულებებში „ასპინძისათვის“ და „რუხის ბრძოლა“, ბარათაშვილის ნაწარმოების („ბედი ქართლისა“) სიუჟეტის ხერხემალს წარმოადგენს ომი - კრწანისის

ბრძოლის აღწერა და შედეგთა ინტერპრეტაცია საქართველოს პოლიტიკური ორიენტაციის პრობლემის ჭრილში.

თავი 3. ბესიკის ლირიკული პოემების ისტორიული ობერტონები.

თავის პირველი პარაგრაფია 3.1. „ასპინძისათვის“ - პოემა-ოდა.

ბესიკის შემოქმედება ჟანრობრივი მრავალფეროვნებით გამოირჩევა. პოეტის პატრიოტიზმი ნათლად იკვეთება პოემებში „ასპინძისათვის“, „რუხის ბრძოლა.“

ბ. დარჩია ბესიკის ტექსტებს „ასპინძისათვის“ და „რუხის ბრძოლა“ „მოკლე საგმირო-სახოტო პოემებს“ უწოდებს. ზემოაღნიშნული ტექსტები ლირიკული პოემებია, როგორც ბარათაშვილის „ბედი ქართლისა.“

ერეკლეს კარზე ბესიკის მეგობართა შორის ერთ-ერთი გამორჩეული პიროვნებაა დავით ორბელიანი (დავით სარდალი). როგორც სარგის ცაიშვილი აღნიშნავს, ამ მეგობრობას მწერლობისადმი განსაკუთრებული სიყვარულიც ესამირკვლებოდა. დავით სარდლის ჩვენამდის მოღწეული ლექსები ადასტურებს, რომ პოეტური გემოვნება ბესიკსა და დავითს მსგავსი აქვთ.

პოემა „ასპინძისათვის“ სწორედ დავით სარდლისადმი აღვლენილი ხოტბაა, სარგის ცაიშვილის მიხედვით - „ოდა-პოემა.“

„საქართველოს ისტორიის“ ოთხტომეულის მეორე ტომში ლაპიდარულადაა მოთხრობილი ერეკლე მეფისა და ტოტლებენის ერთობლივი კამპანიის შესახებ.

რუსეთ-თურქეთის 1769-1774 წ.წ. ომი შავ ზღვაზე გაბატონების ჯერ კიდევ პეტრე პირველის მიერ დასახული გეგმის განხორციელებას ისახავდა მიზნად. ერეკლეს ოცნება საქართველოსთვის სამცხე-საათაბაგოს (ახალციხის საფაშოს) დაბრუნება, რუსეთისათვის კი - შავიზღვისპირეთის დაკავება იყო.

რუსეთ-თურქეთის 1768-1774 წლების ომის დროს ახალციხის საფაშოსთან ურთიერთობა უკიდურესად გამწვავდა. ერეკლე მეორე და სოლომონ პირველი რუსეთის დახმარებით ცდილობდნენ ახალციხის დაბრუნებასა და ურთიერთშორის გადანაწილებას, მაგრამ გენერალ ტოტლებენის ავანტიურამ გეგმები ჩაშალა.

ტოტლებენის ქმედებებზე რეაქციით, ცარიზმმა გაამჟღავნა, რომ იგი შესაფერისი მომენტისთვის ორ შესაძლო ვარიანტს ამუშავებდა - ერეკლეს გადაყენებასა და შეცვლას სასურველი კანდიდატით ან საქართველოს ოკუპაციას (სამეფოს გაუქმებას).

ბრძოლისას მეომართაგან გამორჩეული ერეკლეს სიძე (თამარ ბატონიშვილის ქმარი) - დავით სარდალი ორბელიანი ყოფილა. ბესიკი სწორედ მის გმირობაზე აკეთებს აქცენტს, რითაც მიზანმიმართულად (როგორც ზოგი მკვლევარი მიიჩნევს) ჩქმალავს ერეკლეს დამსახურებას, რაც, ს. ცაიშვილის აზრით, ავტორის ტენდენციურობას უსვამს ხაზს, თუმცა ეს ტენდენციურობა სრულიად გასაგებად მიაჩნია ბესიკის ბიოგრაფიის ფონზე. მკვლევარი იმასაც აღნიშნავს, რომ ლირიკულ პოემაში ხოტბა-ქების ელემენტი ზოგჯერ ზედმეტად ტვირთავს ლექსის ბუნებრივ მდინარებას, მაგრამ ზოგ ადგილას ჩინებულადაა დახატული ბატალური სცენები.

პოემა იწყება პირდაპირი შესხმით - „ასპინძის მიწა გიწამებს“, რის შემდეგაც ბრძოლის რეალიებია წარმოდგენილი, ომის მონაწილეთა ცოცხალი პორტრეტები,

ბესიკისაგან განსხვავებით, ისტორიკოსები ერეკლეს პოლიტიკას ახსნას უძებნიან - მოგვიანებით, ისტორიკოსთა ვარაუდით, ერეკლე, საქართველოს გაერთიანების მოსურნე, აღიარებდა სულთნის უზენაესობას, კისრულობდა, თავის სამფლობელოში არ დაეშვა რუსის ჯარის ფეხის მოკიდება, სამაგიეროდ, სულთნის კარი „უთმობდა“ თავის უფლებებს დასავლეთ საქართველოზე, იმერეთის სამეფოზე - ესე იგი, დასტურს აძლევდა ქართლ-კახეთის მეთაურობით საქართველოს გაერთიანებას.

სოლომონ პირველი, ტახტის შესანარჩუნებლად, 1778 წელს ირანში აგზავნის ელჩიონს, რომელსაც ბესარიონ გაბაშვილი უდგას სათავეში.

უაღრესად საინტერესოა, რომ ერეკლეს კარზე არც დავით სარდალის ბედი წარმართულა უღრუბლოდ - ასპინძის ომის გმირს, უპირველეს მოხელეს, სასახლიდან დაითხოვენ. მიზეზი ზუსტად არავინ იცის, მაგრამ ისტორიკოსები ვარაუდობენ, რომ ზემოთქმულში თავისი როლი ითამაშა დარეჯან დედოფლის პარტიამ, რომელიც აშკარად გამოდიოდა ტახტის მემკვიდრის - გიორგი (მეთორმეტის) და მის მომხრეთა წინააღმდეგ. აღნიშნული პერიოდიდან დავით სარდალი აღარ ჩანს სამეფო კარზე.

ბესიკი მიიჩნევდა, რომ მისი მეგობარი - დავით სარდალი - მასავით უდანაშაულოდ იყო შერისხული და სანუგეშოდ რამდენიმე ლექსი მიუძღვნა. მათ შორის ერთ-ერთი გამორჩეულია „ცრემლთა მდინარე.“

(იხ. პასაჟი *ბესიკი/გურამიშვილი - სოფლის სამღურავი*).

კორნელი კეკელიძე, განსხვავებით სხვა მკვლევართაგან, არ მიიჩნევს, რომ ბესიკი ჩქმალავს ერეკლეს ღვაწლს, მოჰყავს ციტატები: „თვით მეფე ომის ხალისით ხლებოდა“, „მოულოცავდნენ მეფესა“, თანაც ოდა იმთავითვე დავითის (და არა ერეკლეს) ხოტბად იყო განსაზღვრული, „ცრემლთა ისხარნი“-ში კი მეფე განსაკუთრებული ეპითეტებითაა შექებული, ამასთანავე, დასძენს, რომ ბესიკის იმერეთში ექსორია არა ერეკლეს, არამედ ანტონ კათალიკოსის მიერ უნდა იყოს „მოწყობილი.“

.... მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისიდან, საქართველოს სახელმწიფოებრიობის გაუქმების შემდეგ, ისტორიული სამცხე-საათაბაგოს პრობლემა უკვე რუსეთის იმპერიის საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთი საკითხი გახდაო, ვკითხულობთ საქართველოს ისტორიის ოთხტომეულის მეორე წიგნში

საკვალიფიკაციო ნაშრომის უკანასკნელი პასაჟია **3.2. ბესიკის „რუხის ბრძოლა“ / ნიკოლორთქიფანიძის „რაინდები.“**

რუხის ციხის ისტორიისა და რუხის ბრძოლის (1779) ლაპიდარული აღწერის შემდეგ საკუთრივ პოემის დეტალიზებას შევუდგებით. ბესიკის პოემა მიმართვისა და ორმოცდათვრამეტი მოკლე პასაჟისაგან შედგება. მიმართვაში ავტორი იხსენიებს ბიბლიურ დავითს, სულიერი ჩანგით მღაღადებელს, სოლომონს - სახელ-სახეს სიბრძნისა, რომელთა ღვაწლთანაც აიგივებს ქმედებას ქართველ მბრძანებელთა, ვისი მადლითაც „დაცემა იქმნა ქედმაღალთა მათ უცხო თესლთა აგაროვანთა.“

აფხაზთა მთავრების - ბექირ-ბეგის, ქელემ-ბეგის, ზურაბისა და ლევანის „ცუდი გამორჩევით“ (ავი თათბირით, გადაწყვეტილებით) საქართველოს „ქვეყნის მნგრევანი“ ლაშქარნი იკრიბება, ქრთამით (სასყიდლით) მოსყიდული ყირიმელნი, ჯიქნი, ალანნი, კემურგელნი *(შესაძლოა ყაზარდოელნი იგულისხმებოდნენ - ნ.ბ.)*, ყივჩაღნი „აფხაზთ“ ქრთამ-ძღვნობით შეეფიცებიან და „მეგრელთა სისხლი სწყუროდათ, თუცა შეესვათ გობითა“ *(საგულისხმოა, რომ ბესიკი იყენებს სიტყვას „მეგრელნი“ და არა „ქართველნი“, რაც ადასტურებს, რომ იგი აფხაზთ ისეთივე ქართველებად მიიჩნევს, როგორც მეგრელებსა და იმერლებს - ნ. ბ.)*.

აფხაზები „ვაი-ვარირას“ მღეროდნენ, ცეკვავდნენ, „ზარბაზანთ შექმნეს ხველა.“

გაგულისხებული მეფე ცრემლის ნაკადულს ადენს, მეოხად ღვთისმშობელს მიმართავს.

შერვაშიძენი - „უბადო“ ოთხი ძმა, „კარგნი ყმანი“, რომელნიც სვეუბედური უჩარდიას დაბრუნებას არც დალოდებიან, მეფის დანახვისას უკუიქცნენ. ბატალური სცენების აღწერისას, ბესიკი კიდევ ერთხელ შესთავაზებს მკითხველს „ზოდიაკალურ“ (გალაკტიონი) ობერტონს, თორმეტი ზოდიაქოს (სახლის) აღწერას.

პატრონისათვის დაღუპულ გიორგი წულუკიძეს ბესიკი ადარებს ბიბლიურ სამსონს, მირმიდონელებთან, აქილევსთან მარტოდმარტო მებრძოლ ჰექტორს, შალვაობს და ელისბარობსო (ადარებს შალვა და ელიზბარ ქსნის ერისთავებს - ნ.ბ.).

ალ. ბარამიძისა და ვ. თოფურიას რედაქციით 1962 წელს გამოცემულ თხზულებათა სრულ კრებულში ბესარიონ გაბაშვილისა ვკითხულობთ, რომ „*რუხის ბრძოლა*“ მკაფიოდ აღბეჭდავს გვიანფეოდალური ხანის უკუღმართი სოციალურ-პოლიტიკური სინამდვილის შემზარავ სურათს. ეს ბრძოლა იყო საბედისწერო გამოხატულება ჩვენი ქვეყნის შინაგანი ფეოდალური აშლილობისა, უთავბოლო ქიშპისა და კინკლაობისა, ქართველ მეფე-მთავართა კუთხური ინტერესების შეჯახებისა და მომაკვდინებელი სეპარატისტული მიდრეკილებების გამარჯვებისა. „*რუხის ბრძოლაში*“ უცხო ტომის მოსისხლე მტრებად მოჩანან შინაური ფეოდალური ომების ფერხულში ჩაბმული თანამოძმენი. თავისმა იმდროინდელმა საზოგადოებრივმა მდგომარეობამ საშუალება არ მისცა ბესიკს, რუხის ბრძოლაში ამოეკითხა სამწუხარო სიმართლე, ეჩვენებინა ქვეყნის დამაბუნებისა და ეროვნული უბედურების ნამდვილი სოციალური მიზეზები.

მკვლევარი რევაზ კვერენჩილაძეც ტენდენციურობაში სდებს ბრალს ბესიკს და აღნიშნავს, რომ *მშვენიერი პოეტი, ბესიკი ვერ გრძნობს ძმათა შორის ომის უბედურებას და თავის ოდა-პოემაში „რუხის ბრძოლა“ ყოველგვარი გულისტკივილის გარეშე, სახოტბო სტილში აღწერს შინაურ ომს.*

ვერ დავეთანხმებით პატივცემულ მკვლევართ, რომ ბესიკს ყურადღების მიღმა დაურჩა ეროვნული უბედურების სოციალური მიზეზები. ბესიკი აბსოლუტურად სწორად აფიქსირებს, რომ შერვაშიძეებიც ისეთივე ქართველები (აფხაზები) არიან, როგორც იმერლები და მეგრელები, არც ოთხი ძმის სიჩაუქის ქება ავიწყდება („კარგნი ყმანი“), მაგრამ პირუთვნელი და მკაცრია მათ მიმართ იმიტომ, რომ მათ ქართულ სივრცეში (ოსმალთა ფარული თუ აშკარა წაქეზებით) უცხო ძალა შემოჰყავთ - ალანნი, ჯიქნი, ყირიმელნი, კემურგელნი (ყაზარდოელნი), ყივჩაღნი, „ქრთამ-

მღვნიტ“ მოსყიდულნი, რათა საკუთარ სისხლსა და ხორცს შეუსიონ. მეფე სოლომონისა და მთავარ კაცია დადიანის ქმედება თავდაცვაა (ერთადერთი გამართლებული ქმედება!) და არა ერთი კუთხის მეორესთან დაპირისპირება - იმერეთის მეფე და სამეგრელოს მთავარი გარდაგულარძნილ შერვაშიძეთა „მრავალეროვანი“ მხედრიონისაგან იცავენ დასავლეთ საქართველოს. გადამთიელი „სოციალური ფონის“ მოსაწესრიგებლად როდი შემოჰყავთ აფხაზეთის მთავრებს - მხოლოდ ტყვისა და ალაფისათვის.

ამდენად, ვფიქრობთ, ბესიკი კონკრეტულ ისტორიულ პასაჟს ვერ აღიქვამდა *სოციალურ მოვლენად* და მისეული შეფასებაც ობიექტურია - ეს დიხაც შინაომია, მაგრამ - გადამთიელთა მოშველიებით და მას ჯეროვანი პასუხი უნდა გასცეს ქვეყნის ღვთივდანიშნულმა პატრონმა - მეფემ, რასაც სჩადის კიდეც სოლომონი.

„ხრესილის სამაგიერო გადავიხადოთ“ - ფრაზა იმპრესიონისტი მწერლის, ნიკო ლორთქიფანიძის „რაინდებიდანაა.“ ლორთქიფანიძისეული „ხრესილის სამაგიერო“, სავარაუდოდ, ბესიკისეული „ხრესილის ვალითაა“ შთაგონებული.

„რაინდებშიც“ ხასიათთა და ადამიანურ ინტერესთა ღრმა კოლიზიებზე აგებს ნიკო ლორთქიფანიძე დრამატიზმით გამსჭვალულ სიუჟეტს.

თუმც მოდერნისტი (იმპრესიონისტი) დროს არ აკონკრეტებს, პერსონაჟთა სახელები (და ქმედებანი) ნათელყოფს, რომ სწორედ რუხის ბრძოლასა და მის მონაწილეთ გულისხმობს (როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, იმერეთის მეფეც აქცენტირებს „ხრესილის ვალს“).

ალექსანდრე ბარამიძის მსგავსად, სერგი ჭილაიაც მიიჩნევს, რომ როგორც ბესიკი „რუხის ბრძოლაში“, ნიკო ლორთქიფანიძეც „რაინდებში“ ფეოდალურ შინააშლილობას წარმოაჩენს - *ქვეყნის მანკიერების სამხილებლად მწერალი ხშირად მიმართავს ირონიას. „რაინდები“ იმპრესიონისტული რომანის ნიმუშია. არსებითად განსაზღვრავს არეული ისტორიის, ნადვლიანი ფიქრების სევდიან პათოსს. თვით სათაურშია დონკიხოტური ირონია. ნიკო ლორთქიფანიძე, რომელიც ერთიანი საქართველოს მეხოტბე იყო, ძმათა შორის შულღს რაინდობად ვერ მონათლავდა. „რაინდების“ ირონიული მანერა ტრაგიკული ინტონაციითაა შეზავებულიო.*

ჟანრის კანონიკის შესაბამისად, ლორთქიფანიძე ტექსტს იმპრესიონისტული მანერით აგებს, თუმც, არქექტიპი, როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, სავარაუდოდ,

ბესიკის „რუხის ბრძოლა“, და თუ ბესიკი ამბის პირდაპირ (თუმც - პათეტიკურ) რეფლექსიას სთავაზობს მკითხველს, ლორთქიფანიძესთან ტონისა თუ ობერტონების ტრაგიკული გროტესკულობა აშკარაა.

იმპრესიონისტული რაკურსი მართლაც შინაომის რანგში გადაიყვანს ტექსტს (რაც არ იგრძნობა ბესიკისეულ ხედვაში. „რუხის ბრძოლაში“, როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, აქცენტი გადატანილია იმ ფაქტზე, რომ შერვაშიძეებს უცხო/გადამთიელი ეხმარება, ამდენად, თუმც ინვაზორი დაქირავებულია, შინაომი გაცილებით საშიშ მასშტაბებსა და თავდასხმის, შემოჭრის სტატუსს იძენს).

ნიკო ლორთქიფანიძე ბოლომდის უერთგულებს თავიდანვე შეგულებულ რაკურსს ხედვისას და ზემოთქმული ტექსტის ყოველ პასაჟში იგრძნობა, განსაკუთრებით - იმ უნებლიე სიმპათიაში, რასაც ავტორი შერვაშიძეების მიმართ იჩენს.

ტექსტის მთავარი სათქმელი სასიკვდილოდ დაჭრილი ინალ-იპას მონოლოგში ირეკლება: „ახია ჩემზე, რაც მომივიდა! არ მომწონს დაუსრულებელი ომი ოდიშთან და იმერლებთან. თავის მსხვერპლად შეწირვა არ მინდოდა, მაგრამ მეფის გამარჯვებას ღმერთს ვეხვეწებოდი.“

საგულისხმოა ციტატა, რომლის არქექტიპული ფრაზა ბესიკთან არაა, მაგრამ მოდერნისტული ტექსტის მნიშვნელოვანი ობერტონია - აფხაზებს „საზღვართან მიდენას“ უპირებენ - ყველა ეს ალან-ჩერქეზი, როგორც კი დაინახავს, ოდიშიდან ვერაფერს წაიღებს, აფხაზეთს შეესევას...

ტექსტის ფინალური პასაჟი დაგლეჯილი საქართველოს უმძიმეს სურათს ხატავს - იმპერიის უღელქვეშ სულისმდაფავი ქვეყნისა.

ბესიკისეულ „რუხის ბრძოლასაც“ და ნიკო ლორთქიფანიძისეულ „რაინდებსაც“ ეროვნული ტკივილი აჯერებს. ავთანდილ ნიკოლეიშვილი მწერლის შემოქმედების არსის წარმომჩენად თვლის თავად ლორთქიფანიძისეულ დეფინიციას „ტრაგედიის ნატეხები.“

მკვლევარი უთითებს, რომ ჭეშმარიტი ეროვნული იდეალების დეგრადირება ჩანს ხრესილის ომის მოხსენიებით. აფხაზთა წინააღმდეგ ამხედრებულ მეზობლებს მეფე მოუწოდებს, ხრესილის სამაგიერო გადავიხადოთო. სად ხრესილი, სადაც სისხლისმსმელი თურქეთი იქნა ძლეული და სად - მოძმის დასათრგუნად გატარებული ეს სამარცხვინო ბრძოლაო.

ბესიკი პირდაპირ უთითებს, რომ ოთხი ძმა შერვაშიძე ალან-ყივჩაღ-ჯიქ-კემურგელთ (ყაბარდოელთ) შეფიცულია, აფხაზთ „მეგრელთა სისხლი სწყუროდათ, თუცა შეესვათ გობითა.“

ამგვარ ვითარებაში, გავიმეორებთ, იმერეთის მეფე „მომძის დასათრგუნად“ კი არ ირჯება, არამედ - ოდიშართა აფხაზთაგან დასაცავად. ცხადია, ავთანდილ ნიკოლეიშვილი ნიკო ლორთქიფანიძის „რაინდებს“ განიხილავს და არა ბესიკის „რუხის ბრძოლას“, ამდენად, აბსოლუტურად მართებული და გასაგებია მკვლევრის პოზიცია - ლორთქიფანიძესთან თხრობის რაკურსი სწორედ შინააშლილობაზეა კონცენტრირებული (სტილი - პაროდული), ამდენად, ლიტერატურათმცოდნეც სწორედ აღნიშნულ რაკურსს უღრმავდება, როდესაც ასკვნის, ხელყო და მოჩვენებითი გახადა ჟამთა სიავემ ამაღლებული რაინდული ნორმები... მწერლის ცნობიერებაში მოჩვენებითი რაინდული ქცევები „დაღლილი ოცნების მწარე ხლართს“ რომ იწვევენ, დასტურდება ნაწარმოების ნაღვლიანი განწყობილებით.

ბესიკის პოემების ისტორიული შრე, ვფიქრობთ, ისტორიკოსთა კვლევის საგანიც უნდა გახდეს.

ნაშრომის დასკვნაში განზოგადებულია კვლევის ძირითადი შედეგები:

*ბესარიონ გაბაშვილი ნაკლებად წაკითხული ეპოქის გამორჩეულ ავტორთაგანია;

* პერსონის ბიოგრაფიაში ირეკლება ეპოქის უარსებითესი კონტენტი (და პირიქით - ეპოქას ქმნიან გამორჩეული პერსონალიები);

ნაშრომში შესწავლილია ალუზიურ-რემინისცენციური შრეები:

*რუსთველი/ბესიკი,

*გურამიშვილი/ბესიკი,

*ბესიკი/ბარათაშვილი;

* გააზრებულია პოეტის ისტორიულ-მხატვრული ნარატივი („ასპინძისათვის“, „რუხის ბრძოლა“), გავლებულია პარალელი იმპრესიონისტი მწერლის, ნიკო ლორთქიფანიძის „რაინდებთან.“

საკვალიფიკაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები არეკლილია შემდეგ პუბლიკაციებში:

- BESIK GABASHVILI/ NIKOLOZ BARATASHVILI – PARALLELS AND REMINISCENCES, ARTS ACADEMY, scientific journal, город Астана, 3 (3) 2022
- ბესიკის „სევდის ბალის“ პარადიგმები, კულტურათაშორისი კომუნიკაციები , საერთაშორისო სამეცნიერო-პერიოდული გამოცემა, თბილისი, 2022 №35
- ალუზიურ-რემინისცენციური პარალელები (ბესიკი/რუსთველი), კულტურათაშორისი კომუნიკაციები , საერთაშორისო სამეცნიერო-პერიოდული გამოცემა, თბილისი, 2022 №35

Sokhumi State University

Faculty of Humanities

Doctoral program: "Modern Georgian Philology and Theory of Literature"

Nona Beraia

Besarion Gabashvili – Epoch and Poetry
(Facts and Reminiscences)

The work is done
to obtain the degree of Doctor of Philology (Ph. D)

Tbilisi
2023

The thesis was completed at the Faculty of Humanities of Sukhumi State University

Scientist-supervisor   **Miranda Todua** - Doctor of Philology,
Sokhumi State University Associate Professor

Experts: **Nana Kutsia** - Doctor of Philology,
Sokhumi State University Associate Professor

Ramaz Khalvashi - Doctor of Philology,
Batumi State University Professor

**Official
Reviewers:**

Marina Turava - Doctor of Philology,
Associate Professor of Sukhumi State University

Qetevan Gvazava - Doctor of Philology,
Invited lecturer of Tbilisi Theological Academy and Seminary

The defense of the dissertation will take place at -- ----- 2023 at a meeting-hall of the dissertation council of the Department of Philology of the Faculty of Humanities of Sukhumi State University.

Address: Anna Politkovskaya st. N26, 7th floor, presentation room

**Dissertation Council
The Scholar Secretary**

Miranda Todua - Doctor of Philology,
Associate Professor of Sukhumi State University

General description of the paper

Relevance of the topic.

According to the views expressed in recent years in Georgian literary criticism, the eighteenth century is, in a way, a transitional, synthetic era. King-poets - Teimuraz I, Archil, Vakhtang VI, literary theorists - Anton Katalikos and Mamuka Baratashvili, prominent representatives of Enlightenment classicism - Sul Khan-Saba Orbeliani, Davit Guramishvili and Besarion Gabashvili lived in less read literary era (I. Ratiani).

Sargis Tsaishvili considers Besarion Gabashvili to be the last great poet of old Georgian literature. We think that what we have mentioned above about the less read epoch, on one hand, it is named as the last, great poet of several centuries and, on the other hand, it is the reason for inspiration.

We will delve into Besarion Gabashvili's work from this perspective in order to present the most essential concepts of a difficult, less read era and the reminiscence-allusive connection of Besik's poetry with the literary world of the ancient (Shota Rustveli), contemporary (king-poets, Davit Guramishvili) and future (Nikoloz Baratashvili) literary world.

History of the study of the problem.

Besik's work, the chronotope of the era, was studied by authoritative scientists. This space is reflected in fundamental research-monographs or separate essays and letters: Z. Abzianidze "Besarion Gabashvili (literary portraits)", Sh. Archvadze's "Basic (for the 160th anniversary of his death)", al. Baramidze "Essays from the History of Georgian Literature" ("Basic - Life and Creation"), T. Barbakadze "Issues of Georgian literature (Versification system of Besik)", T. Begiashvili "Besarion Gabashvili", D. Bregadze "Besarion Gabashvili (175th anniversary of his death)", A. Gatserelia's "Georgian Classical Poem", P. Gabisonia "The Battle of Rukhi and its meaning", M. Gigineishvili's "Writing of the Later Age of Rustveli", R. Gogolauri "for the issue of Besik's embassy in Iran", S. Gorgadze's "Literary Notes", B. Darchia "Issues of the history of Georgian literature (I. Chavchavadze's report on Besik)", St. Elashvili's "Poet of Paradoxical Times", "Gospel's Color Speech of Light and Darkness" the so-called In the lyrics of the "Renaissance Age", Kh. "Basic" by Zaridze, K.

Kekelidze "History of Georgian Literature (Besarion Gabashvili)", I. Kenchoshvili's "Transitional Megaperiod in Georgian Literature", R. Kverenchkiladze "Fate of Kartli as a theme of Georgian literature and art of the fifth-eighteenth centuries", V. Kotetishvili "Retrospective Review of Georgian Literature of the Eighteenth Century", G. Kuchukhidze "Besarion Gabashvili (biographical essay)", "For the relationship between Eastern and Western aspects of Besik's work", D. Lashkaradze "The problem of Europeanism in Georgian literature", G. Leonidze "Besik", G. Lobzhanidze "Georgian-Eastern artistic taste and literary universals in the sixteenth-eighteenth centuries", V. Macharadze's "Basic Diplomatic Run", M. "Foreign poet and full of priests", D. Muskhelishvili "Georgian culture in the eighteenth century", A. Nikolaishvili "Besarion Gabashvili", d. Zhgenti "Georgian Language of the Revival Period and Besarion Gabashvili's Lyrics", S. Tsaishvili's "Besiki", "Besarion Gabashvili and Davit Guramishvili", A. Tsilosani's "The Poet of Life and Love", Z. Tskitishvili's "Basic on the Diplomatic Run", Al. Khakhanashvili's "Besarion Gabashvili", G. Khoferia "The main trends in the development of Georgian poetry of the Renaissance", M. Jikia's "Turkish verse form - Koshma in Georgian poetry" and others.

The sixth edition of Besik's Complete Works (1962) is accompanied by a bibliography - a list of the major literature on Besik's life and work. The list begins with Burnashev's source- "A picture of Georgia or a description of the political state of the kingdoms of Kartli and Kakheti", Tiflis, 1896 (picture of Georgia or description of the political situation of the kingdoms of Kartli and Kakheti - N.B.). The list includes names of Iese Baratashvili, Iovane, Davit, Teimuraz Batonishvili, Ose Gabashvili, D. Chubinashvili, P. Yoseliani, Z. Chichinadze, A. Tsagareli, E. Takaishvili, I. Meunargia, M. Janashvili, N. Letters, essays, essays of Nikoladze, foreigners - Bolkhovitinov, Butkov, Benesh.

Dissertation subject, goals, objectives.

The subject and purpose of the dissertation is to identify the artist's outlook in the context of a highly contradictory era, the analysis of the poetic heritage in the comparative context, the parallels, the reminiscent layer, the creation of Shota Rustaveli, David Guramishvili, Nikoloz Baratashvili, the interesting of the Eastern literature, on the database.

Considering the above, it is necessary to solve the following tasks:

- * Lapidary analysis of the aesthetic principles of the eighteenth century;
- * Presentation of the historical-political spirit of the era, the connection of the main aspects of the author's biography with the mentioned chronotope, the portraits of outstanding personalities of the era;
- * Analysis of basic motives and overtones of Besik's poetry;

* Searching for poetic overtones of Rustveli and Guramishvili in the intertext of eighteenth century poetry; Searching for Besikisian motifs and motifs in Baratashvili's poetry;

* Research of the historical-literary layers of Besik's lyrical epic ("For Aspindza", "The Battle of Rukhi"), parallelization with the impressionist (N. Lortkifanidze, "Knights") text.

Theoretical foundations and methodology of research.

We defined the following as the theoretical basis of the research:

* Literary studies - theoretical monographs, letters, essays;

* Opinions presented in fundamental textbooks of Georgian history (edited by R. Metreveli), encyclopedias (net) and reference books ("Georgian literature - dictionary-reference", fifteen-volume "Georgians in world history");

* Sources found in Georgian and foreign circulation, in which separate aspects of the problem of interest to us are discussed;

We used the above-mentioned studies in the qualification paper when discussing specific problems, analyzing contradictory opinions, and emphasizing the issue.

In accordance with the goals and objectives of the work, as well as the interdisciplinary nature of the dissertation, various research methods are used in the analysis:

* The comparativist method is selected as the main research principle;

*The hermeneutic method is used in the analysis of the texts, in the study of the reminiscence-alusive layer.

* Depending on the topic, we used typological and interdisciplinary methods to clarify and analyze some concepts.

The research revealed the need to emphasize the following aspects:

* The method of interpreting the facts determines the need for a historical-critical, literary, cultural analysis of the sources, which reveals the peculiarities of the formation and development of the personal beliefs of a specific poet (and other outstanding personalities of the era), the specific difficulties of creating an artistic text in a transitional, synthetic age;

* The interdisciplinary nature of the research is confirmed by using historical and literary sources;

* The texts analyzed in the qualification paper are grouped according to common characteristics (religious-secular, historical... layers).

* We will highlight the fateful interdependence of the era (in general, history) and the person (specific creator).

Novelty and main results of the paper.

The scientific novelty of the thesis is the complex research of individual aspects of the work of Besarion Gabashvili, the conceptual author of the most complex, synthetic transitional era ("enlightened classicism") in an interdisciplinary perspective (Georgia's political dilemma, the problem of orientation, analysis of Eastern-Western concepts, allusive-reminiscent layers, lyrical-epic historical narrative).

Scientific and practical value of the work.

The practical value of the dissertation is the possibility of using it as actual material in further research.

The work is intended for philologists, for a wide circle of readers interested in literary studies and cultural issues.

The use of the conclusions, results and material of the qualifying research is appropriate for students of the humanities (philology) faculty in higher education institutions (in the form of a special course), as well as for understanding the political-cultural-aesthetic beliefs and personal fate (writing) of the figures of the most difficult era, less read in the future scientific research.

Approbation of the work

Separate sections of the work have been published as articles in various scientific journals.

The main content of the paper

The dissertation includes an introduction, three main chapters, which in turn include sub-chapters: Chapter 1 - Besarion Gabashvili - Artist and Era (1.1. Eighteenth century in literature (sketch); 1.2. Besarion Gabashvili - biographical-creative portrait; 1.3. era and personnel; 1.4. European classicism, enlightenment and updated status of Georgian writing); Chapter 2 - Besarion Gabashvili's lyrics (2.1. Motives and overtones of Besarion Gabashvili's lyrics; 2.2. Allusive-reminiscence parallels: 2.2.1. Rustveli/Besik; 2.2.2. Guramishvili/Besik; 2.2.3. Village Resentment in the Poetry of Besik, Teimuraz the First, Archil, Vakhtang the Sixth; 2.2.4. Besik/Baratashvili); Chapter 3 - Historical overtones of Besarion Gabashvili's lyrical poems (3.1 "For the host" - poem-oda; 3.2. "Battle of Rukhi"// Niko Lortkifanidze's "Knights") and from the conclusion. A bibliography is attached to the work.

In the introduction of the dissertation, the relevance of the problem is highlighted, the general essence of the analysis material, the history of the study of the problem is presented, the subject, goals, and objectives of the dissertation are defined; It is emphasized that the work aims at the analysis of the most complex, transitional, synthetic era and individual samples of the poet's artistic heritage presented in the synthetic (Eastern-Western reflective) artistic speech of Besarion Gabashvili.

In the introduction, the essential aspects of the theoretical foundations and methodology of the research (comparative, interdisciplinary, hermeneutic, typological methods) are specified.

Chapter 1. Besarion Gabashvili (Besik) - artist and era.

In its first paragraph (1.1. "**The Eighteenth Century in Literature (Sketch)**"), the social-political-cultural background of the era is briefly presented and it is emphasized that in this era, it is vital for Georgia to find and establish its national and personal "self" in the transitional historical conditions and at the crossroads of East and West, located in the most difficult geo-cultural region.

The central character of the qualification thesis is Besarion Gabashvili, standing on the national soil, studying Eastern (Persian)-Western (Ancient-Byzantine...) literature, he created an extremely interesting poetic world - despite the poet's favor to Eastern versification, there is an obvious longing for Western stylistic experiments - marked for Eastern poetry. Replacing mytho-poetry with the historical-present narrative characteristic of Western poetry.

The second to third paragraphs of the first chapter are, in fact, of a compilation nature. They present **A biographical-creative portrait of Besarion Gabashvili (1.2.)** and **Epoch and Personalities (1.3)** - posters of Erekle Mefi, Levan Batonishvili, Alexander Batonishvili, Solomon Mefi, Anton Katalikos, Davit Sardli, Totleben and others. We tried to present the interdependence of the destiny of the country and people in a particular era.

We presented the intrigues of the royal court and the church troupe in one of the most difficult (as Titsian Tabidze calls it, "agony") times in the history of Georgia, as well as Besik's personal feelings.

In the fourth, concluding paragraph of the chapter (1.4.), we briefly discussed the issue of "**European Classicism, Enlightenment and the *renewed status* of Georgian Literature**" (we borrowed the title of the passage from Irma Ratian's letter),

Despite the difficult situation, the European concept of religious tradition is starting to revive in Georgia, although Georgia remains a kind of open cultural construction.

We list the most important authors: Teimuraz the first, Vakhtang the sixth, Archil, Sulkhan-Saba Orbeliani, Besik, Davit Guramishvili, we note that if the work of the first three is clearly influenced by Eastern poetry, Saba creates texts of the European standard (it is clarified that "wisdom of lies" still preserves connection with the Eastern canon), and in the poetry of Besik Gabashvili, the mythopoetics characteristic of the East is replaced by the historical-present narrative characteristic of Western poetry.

As for Davit Guramishvili, the researcher emphasizes that the European concept is already dominant in his poetry.

Chapter 2. Besarion Gabashvili's Lyrics.

In the first paragraph (2.1. "Motives and Overtones of Besarion Gabashvili's Lyrics"), on the basis of the studied material, we conclude that pre-Besika Georgian poetry is distinguished by its loyalty to the purely Christian mainline, as well as Islamic "rainfalls" (in the late Middle Ages and the Renaissance era).

Epochically, Besik should really be a representative of the school of classicism, but since the absolute monarchy (political-economic leader of classicism) does not exist at that time, Besik seems to be more of a pre-romantic romantic.

If we understand as a starting principle and share the point of view presented in Valerian Gafrindashvili's essay, that lyrics are often autobiographical and the poet must tell his own biography, then in Besik's poetry/lyrics we find a lot of autobiographical details/passages and a poet's self-portrait is drawn.

Besik's lyrics are combined into an arc, which is conventionally called "Garden of Sadness" ("I will walk to the garden of sadness", "The nightingale comes with sadness", "I was saddened by thinking about you", "Tano Tatano", "Rose sassuro, t-shirt", "Black thrush" ...). The lyrical hero is a young man obsessed with hopeless but insatiable love. The poet created a strange and beautiful country for the lyrical hero, which is metaphorically called the "Garden of Sadness". The hero is the personified face of the author, surrounded by romance, obsessed with sublime feelings. An extraordinary aesthetic effect is achieved by the gradation of unexpected metaphors. We will consider in detail the specific plants of the garden (Rose, Nargiz, Ya...) enigma-paradigms, we are looking for their biblical or mythological archetypes. Despite the abundance of Eastern-Sufi overtones, we conclude that, along with the earthly glory, in Besik's poetry divine closeness is allegorically emphasized (just like in Guramishvili's "Zubovka").

We think that the exegetical essence of the poems of the "Garden of Sorrow" arc is the tragic worldview of Adam(or) expelled from Paradise ("Caribbean", "scarce"), a man abandoned by God (but not abandoned by God), who misses an idyllic space, the Creator, the Satrfo (God). , that once he was fed up, but then he "gave in with someone else's (village) houses" and got angry. As a separate passage, we discussed the paradigm of the cloud, presented the biblical meaning of the enigma, focused on basic oxymorons, kataphatic-apophatic constructions.

We completely agree with Sargis Tsaishvili's point of view that Besik's lyrical alter ego is not close to the oriental type of passive perception.

The Besiki's Majama is not inspired by the "sweetness" of Persian, but rather by the Rustaveli majama, which is specially researched by Moses Gogiberidze in his monograph "Rustaveli. Petrich. Preludes" in the passage.

The title of the second paragraph of the second chapter is 2.2. "Allusive-reminiscent parallels", in which several sub-paragraphs are presented:

2.2.1. "Rustveli/Besik."

The renaissance era paved the way for new genres with its powerful explosions, heavy spiritual feelings demanded lyrical forms.

We carefully discussed the features of the Rustveli and Besikki perceptions of friendship (Besikki calls the close friends mourners-burials, according to Shota's concept, "it is good to pity a close friend").

Based on the ideas presented in Platon's Symposium, Rustveli develops the view that love is "distantly dark, distantly dying," and then, using corresponding passages from Aristotle's "Ethics" and especially "Rhetoric," shows how the psyche is in love with "Great love." of man. The origins of Besik's "Garden of Sadness" concept are found in the archetype of Rustveli's understanding of love. As Moses Gogiberidze writes about the Russian perception of intimacy, "truly a lover will not give up his lover even if he deserves love from his lover, if he is not reciprocated with soul-stirring love... The estranged Besik (his protagonist) constantly endures love from his lover.

Tolerance does not imply indifference, dulling of feelings. On the contrary - for Besik, love/satisfaction "makes my heart ache" - "Your desire has made my heart hard as a rock", which, we think, is a direct allusion to Rustveli's "hard stone will break the soft lead." The archetype is, of course, a quote from Nestan's letter: "My body is a pen, and the pen is an outgrowth of a sorrow."

Many other allusions-reminiscences are searched and analyzed in the paragraph. We paid special attention to the cosmic song dedicated to luminaries in the lyrics of "Leopard" and Besik, as well as to the astronomical-astrological concept of Sul Khan-Saba's "Georgian Dictionary".

One of the most important motives of Rustveli's poem is the problem of the relationship between God and the village, which is also a sign of Besik's poetry. At the end of the passage dedicated to Rustveli, we will briefly present the attitude of the foremost Georgian poet to Satsutro (we discussed the riddles "Fate", "Chariot").

In another paragraph of the second chapter (2.2.2. Guramishvili/Besiki - the motif of rural vanity), we delved into the author of the most monumental poetry after Rustveli - Davit Guramishvili, distinguished by his system of thought and style, whose work combines seemingly contradictory, complex worldview concepts - on the one hand, Enlightenment rationalism and realism, on the other hand - Dante's "humanistic mysticism", which combines with the biblical ("Praise of praise", "Apocalypse") worldview, but not contradictions, it is a large and complex whole, as if experienced by the all-encompassing contemplation of the Lord.

The overtone of Rustveli's poem - the motif of rural vanity is also the overtone of Davit Guramishvili's poetry. Rustveli creates the soil centuries before, so that at the end of the eighteenth century, Guramishvili and Besik could raise their voice in Samduravi village. Guramishvili's lyrics are of a religious-mystical nature, the religious allegory is obvious - "divine closeness."

With Guramishvili, the line between national and personal pains has been erased. This aspect is also important with basic (especially in historical narrative - lyrical poems).

According to the opinion established in Georgian literary studies, from the point of view of mission, few Georgian writers or thinkers can compare to Davit Guramishvili - he was the first to overcome the influence of the oriental epic in Georgian poetry and, against the background of the reforming tendencies of European verse, created an original Georgian lyric, returned Christian symbolism and facial expressions to Georgian literature, he revived the Christian discourse in a marginal position, responded to the aesthetic principles characteristic of enlightened classicism, such as the active relationship of the literary text with the national political-social reality, the establishment of moderate rationalism and didacticism, the activation of national folk motives.

All of the above can be emphasized (obviously, with less sharpness) in Besik's poetry - there are layers of self-awareness, reanimation of Christian symbolism (the Virgin Mary, St. George, St. Andrew...), the literary text actively refers to the national political and social reality ("Aspindzeati", "Rukhis" battle").

In the passage, we paid special attention to the "Zubovka" episode of "Davitian", where a beautiful woman is the personified face of minute, worldly whims, while the content of the poem expresses the striving towards divinity by getting rid of whims, through a rigorous test.

The mystical-allegorical theory, which is related to Vakhtang the Sixth and takes its canonical form in "Chashnik" by Mamuka Baratashvili, "needs a special study.

2.2.3. "Village Resentment" in the Poetry of Besiki, Teimuraz the First, Archil, Vakhtang the Sixth, Davit Guramishvili. In the passage of the qualification paper, we outlined and sharpened the aspect - Besiki and Davit Guramishvili's reflections of the motive of rural disappointment.

Georgian literary experts consider intense dramatism to be the essential feature of Besik's poetry. Sargis Tsaishvili never considers the above to be a characteristic of poetic language, he considers its foundations in rural intolerance, worldly injustice, and notes that it is the above-mentioned concept that Besik's lyrics bring out from the limited framework of chamber poetry. The resentment of the Besiki village is not a meaningless declaration, the conclusion of a poet in love with unsatisfied feelings.

Personal misfortunes are added to the national pains. There were no ways to overcome the fate of history. Besik does not only reflect on the village's poverty and impatience, but also contemplates and echoes the fate of his closest friends (Levan Batonishvili, Davit Sardali...). The theme of longing for the village is not an overtone, but a leitmotif in the poem "Tears of Tears", in which the tragedy of Besik's exorcism is told in a parable.

The village Besiki Samduravi appears with special intensity in the conventional arc of the poems ("to fate", "to myself", "to the cart", which "moved the village", "to shake", "river of tears"...). The poems have in common the object of reference ("Sardari") and the addressee ("Caribbean"), which unites the texts as if in counterpoint.

It is interesting that Besik distinguishes the categories of "fate", "self" and "chariot" from each other. Besik is a descendant of a spiritual person, highly educated, so it is absolutely clear to him that both Sve-Bedita and Etli are "tales and tricks" of "outer books" and the only "way to salvation" is faith, prayer to the heavenly powers.

A lapidary and eloquent quote from Besik's poem "Praise to King Solomon" - "He gave me the word, who was called Christ."

Besik, nicknamed "Antichrist" among the zealots, mentions the Savior (the word itself, Logos) as the inspiration for his poetic words, "I took a pen, I drew ink." The poet, pleading with the Holy Spirit, turns to the "Triune" God (in the passage, we presented Besik's poems to the Mother of God, to St. George...).

The motif of Shakespeare's 66th sonnet will be heard in the untitled poem "And yes, it's hard to be dark" - Shakespeare and Besik present the bleakness of the countryside with similar enigmas:

We presented 2.2.3 as a separate passage. "Village with Teimuraz the First, Vakhtang the Sixth, Archil", we discussed one conceptual poem of the named authors- Teimuraz the First's "Samduravi of the Village", Archil's "Gabaaseba of the Man and the Village", Vakhtang the Sixth's "Kaeshan" (the fixed syntagm "Lkhini Bagh" in Kaeshan may have inspired Besik to create the "Garden of Sadness" paradigm).

Passage 2.2.4. ("Besiki/Baratashvili") is dedicated to the textual and contextual "meetings" of Besiki and Nikoloz Baratashvili. Iona Meunargia points out that Georgia still breathed the old atmosphere that surrounded the writing of that time - from Petritsi to Ioane Batonishvilamdi. Baratashvili also has a basic school. The whole series of his first poems goes with this sign, Titsian Tabidze wrote in the Manifesto of Modernism.

Valerian Gaprindashvili considers Davit Guramishvili to be Baratashvili's immediate predecessor. The combination of poetry and personality is an important point of view, which, of course, manifests itself with special depth in romanticism, but the precursors of the above can be found in Georgian poetry not only in the brilliant lyrics of Guramishvili, but also in the multifaceted poetry of Besik.

We think it is important to observe the allusive-reminiscent "meetings" of Nikoloz Baratashvili and Besik, rightly recognized as the peak of Georgian romanticism.

We think that one of the poems of the "Sevdis Bagh" arc, "I understood your fault", is the inspiration of Baratashvili's lyrical narrative "Sumbuli and Scarce."

Besiki's "Vali" ("Why does the hand lead to old debts") also directs us to the pearl of Georgian hymnography: "Who paid Eve's debt..." - Borena Dedoplis's incantation of the Virgin Mary highlights one of the essential concepts of hymnography - Mary will "pay Eve's debt" - Eve (produces) sin, Mary - redeemer of sin.

The quote, we think, is exegetical - the cultivation of a rose by "fields" (i.e., in abundance) should be a parable of the "preference of the few" (a rose cannot/will not be picked in a field, there are weeds in the field - scum), and "another path and other forces" is spiritual service, spiritual sacrifice.

Baratashvili's Karaib (Muri) should turn to the beautiful, "sweet-sounding soulless" Nightingale and the bitter hyacinth, who refresh the Kardaraz rose and report the Karaib's ulcer, as an intermediary. Carib is immediately attracted to gentle Jan, smart and sunny Nargiz (the camarilla of the rose is the same as Besik's "Garden of Sadness" - Ia-Nargiz). Besiki's "dwelling place" is a paradise that man has lost through his own foolishness.

"Where can the soul rest, where can I rest my head?" - Nikoloz Baratashvili states in his personal letter the futility of searching for his presence in the world in the words of the Savior.

Baratashvili (as well as Besik) refers to himself as a "Carib."

With Besik, Satrfo's (rose) lover is separated by will, moreover, in a foreign space, it is not a rose, but a lover, Sumbuli is only an intermediary between loved ones, and with Baratashvili, the central characters are Sumbuli and Scarce, their dialogue is the axis of the text.

The nightingale (Sumbuli's lover) is only a diminutive in the poem.

With Baratashvili, the concept of getting rid of the "homeland heart", parting with the estate is crucial (obviously, on the exegetical level, the homeland is heaven, but we think that in a specific context it should mean parting with the earthly inheritance here (an echo of the 1832 conspiracy, the sadness of Catherine's marriage).

First it is written "Sumbuli and Scarce", then - "Tomb of King Irakli", and finally - "Fate of Kartli... At first glance, there are conflicting views as if expressed by the poet, but an observant eye discovers that the position of the poet - the fighting Georgian spirit does not change anywhere. Sumbul suffers from loss of freedom.

The paradigm of the captured nightingale also appears in the final passage of Baratashvili's Chrestomath poem: "What kind of honor does the gentle nightingale have?! He is captured in a cage..."

Iris appears as a prominent flower in Baratashvili as well.

Baratashvili's poem "Nightingale on a Rose" (1834) seems to be a reflection of one of the stories (stories) of the "Garden of Sadness". The following "story" is paraphrased in the five-stanza text: A nightingale sitting on a rose branch whistles to a beautiful loved one, the heartbroken person addresses it like this - "my suffering one" (both Besik and Baratashvili constantly emphasize the "torturous" aspect of love), my sorrow is here on your pages, I am waiting for you to spread it.

It can be perceived as an artificial parallel, but, from a certain point of view, associatively, the chronotope of Baratashvili's chrestomathic poem "Evening at Mtatsmindaze" is similar to Besik's "Garden of Sadness" - Mtatsminda is also a garden of sadness - "places... thought-provoking, deserted and unspoiled", which are covered and beautified by the heavenly snow, are surrounded by mystery ("mystery"), amazing "sight" captures the gaze - "a beautiful valley spread out to the bottom" is sad They spread it like tabla in the holy place..." Nikoloz Baratashvili/poet's lyrical couplet emphasizes his bilious, sad mood.

If Besik's mystical feeling is wrapped in the shroud of allegory, in Baratashvili, the village and the supernatural are presented as essentially opposing spaces without any parabola - behind the visible sky, the invisible sky is the shadow of worldliness, the veil of worldliness. Seeing the azure sky, the

poet/protagonist longs for the eternal abode, the eternal station, and dreams of "resting" here in vanity (in the poem "My Prayer" is a plea - "Give me a cozy station").

Classical paradigms appear in the poem, equally significant for the poetry of Besik and Baratashvili (Mt(o)vare, star (mountains)).

Baratashvili's reflection of Besiki's "Bagedumriad Alers" is a quote from the poem "Masha, even silence will be considered a prayer to you!"

With Besik there is a silent allergy, with Baratashvili - a silent prayer.

"Kekela" from Besiki is a parabolic name of satrfo, the connotation is positive (kiskas, antsi, cheerful), with Baratashvili (in the poem "my friend"), "kekela" is a synonym of unstable, stubborn

Both poets worship physical beauty, which, according to Baratashvili's understanding, is "the talent of only the fleshly."

The duplicity of love is established with both poets. With Besik, oxymoron is created by sweet and bitter, with Baratashvili - consolation and (and) burning, enlightening-revealing (the quote will redirect us to the chrestomatous lines of Aleksandre Chavchavadze).

Besides Besik, Nikoloz Baratashvili is also the author of a lyrical poem. As in Besik's works "For Aspindzi" and "The Battle of Rukh", the backbone of Baratashvili's work ("The Fate of Kartli") is the description of the war - the battle of Krtsanis and the interpretation of the results in terms of the problem of political orientation of Georgia.

Chapter 3. Historical overtones of Besik's lyrical poems.

The first paragraph of the chapter 3.1. "For Aspindza" – The Poem-Oda.

Besik's creativity is distinguished by genre diversity. The poet's patriotism is clearly visible in the poems "For Aspindza", "The Battle of Rukhi".

B. Darcia calls Besik's texts "For Aspindza" and "The Battle of Rukhi" "short heroic poems". The above-mentioned texts are lyrical poems, like Baratashvili's "Bedi Kartli."

Among Besik's friends at Erekle's court, Davit Orbeliani (Davit Sardali) is one of the outstanding people. As Sargis Tsaishvili notes, this friendship was based on a special love for writing. Davit Sardli's poems that have reached us confirm that Besik and Davit have similar poetic taste.

The poem "For Aspindza" is precisely the sermon dedicated to David Sardli, according to Sargis Tsaishvili - "oda-poem."

In the second volume of the four-volume "History of Georgia" the joint campaign of King Erekle and Totleben is told in a lapidary manner.

Russia-Turkey 1769-1774 The war was aimed at the implementation of the plan set by Peter the First to dominate the Black Sea. Erekle's dream was to return Samtskhe-Saatabago (Akhaltzikhe Sapasha) for Georgia, and to occupy the Black Sea coast for Russia.

During the Russo-Turkish war of 1768-1774, relations with the Akhaltzikhe Saspasho became extremely tense. Erekle II and Solomon I, with the help of Russia, tried to return Akhaltzikhe and redistribute it among themselves, but the adventure of General Tottleben thwarted the plans.

Reacting to Tottleben's actions, tsarism revealed that it was considering two possible options for the moment - the removal and replacement of Erekle with a preferred candidate or the occupation of Georgia (abolition of the kingdom).

During the battle, Erekle's brother-in-law (Tamar Batonishvili's husband) - Davit Sardali Orbelian, stood out from the warriors.

Besik focuses precisely on his heroism, thus deliberately (as some researchers believe) undermines Erekle's merits, which, S. According to Tsaishvili, he emphasizes the tendency of the author, although he considers this tendency to be completely understandable in the background of Besik's biography. The researcher also notes that the element of sermons in the lyrical poem sometimes overburdens the natural flow of the poem, but in some places the battle scenes are beautifully drawn.

The poem begins with a direct statement - "The land of Aspindze is tormenting you", after which the realities of the battle are presented, vivid portraits of the war participants,

Unlike Besik, historians seek to explain Erekle's politics - later, according to historians, Erekle, who wanted to unify Georgia, recognized the supremacy of the Sultan, and concluded that he did not allow the Russian army to set foot in his domain, instead, the Sultan's gate "ceded" his rights to Western Georgia, the kingdom of Imereti - that is, he confirmed the unification of Georgia under the leadership of Kartl-Kakheti.

In order to preserve the throne, Solomon I sends an ambassador to Iran in 1778, headed by Besarion Gabashvili.

It is extremely interesting that the fate of Davit Sardli at Erekle's court did not go without a cloud either - the hero of the Aspindza war, the first official, was dismissed from the palace.

No one knows the exact reason, but historians assume that the party of Queen Darejan played a role in the above, which was clearly against the heir to the throne - Giorgi (the twelfth) and his supporters. From the mentioned period, Davit Sardali is no longer seen at the royal court.

Besik believed that his friend - Davit Sardali - was as innocently angry as he was, and dedicated several poems to him as a consolation. One of them stands out "River of Tears".

Korneli Kekelidze, unlike other researchers, does not believe that Besik praises the merits of Erekle, he cites the following quotes: "The king himself was filled with the joy of war", "They congratulated the king", and the ode was defined as the speech of David himself (and not of Erekle), "The tears of tears"- The king is praised with special epithets, adding that Besik's exorcism in Imereti should be "arranged" not by Erekle, but by Anton Kathalikos.

... From the beginning of the nineteenth century, after the abolition of Georgian statehood, the historical Samtskhe-Saatabago problem became one of the foreign policy issues of the Russian Empire, we read in the second book of the four-volume history of Georgia.

The last passage of the qualification paper is **3.2. Besik's "The Battle of Rukhi" / Niko Lortkipanidze's "Knights."**

After the lapidary description of the history of the Rukhi Castle and the Battle of Rukhi (1779), we will start detailing the poem itself. Besik's poem consists of an address and fifty-eight short passages. In the address, the author mentions the biblical David, the shouter with a spiritual voice, Solomon - the name and face of wisdom, with whose merits he equates the action of the Georgian rulers, whose grace "caused the downfall of the haughty, their foreign seeds."

With the "bad choice" (deliberation, decision) of the Abkhazian princes - Bekir-Beg, Kelesh-Beg, Zurab and Levan, the "country-destroying" armies of Georgia gather, bribed Crimeans, Jikhans, Alans, Kemurgels (perhaps the Kabardo people were meant - .b.), the Kivchagni "Abkhaz" swear by bribery and "they were thirsty for the blood of the Maghrians, even if they drank Gobi"(It is implied that Besik uses the word "Megrelians" and not "Georgians", which proves that he considers Abkhazians as Georgians as Megrelians and Imerlians - n.b.).

The Abkhazians sang and danced "Vai-varira", "they made a cough with the bells."

The heartbroken king sheds a stream of tears and turns to the Mother of God.

Shervashidzeni - the four "good" brothers, "good servants", who did not even wait for the unfortunate Uchardia to return, turned away when they saw the king. In describing the battle scenes, Besik once again offers the reader a "zodiac" (galaction) Oberton, a description of the twelve zodiacs (houses).

Besik compares Giorgi Tsulukidze, who died for his master, to the biblical Samson, to the Myrmidons, to Hector fighting alone with Achilles, to Shalva and Elisbar (he compares Shalva and Elisbar to the nobles of Qsani - N.B.).

Al. Baramidze and V. In the complete collection of Besarion Gabashvili's works published in 1962 edited by Tofuria, we read that the "The Battle of Rukhi" clearly captures the horrifying picture of the perverted socio-political reality of the late feudal age.

This battle was a fatal expression of our country's internal feudal disorder, endless quarrels and quarrels, the clash of the corner interests of the Georgian kings and chieftains, and the victory of deadly separatist tendencies.

In the "The Battle of Rukhi" the sworn enemies of a foreign tribe appear as fellow brothers caught up in domestic feudal wars. His public position at that time did not allow Besik to read the sad truth in the battle of Rukh, to show the real social causes of the country's tension and national misery.

Researcher Revaz Kverenchkhiladze also accuses Besik of tendency and points out that Besik, a wonderful poet, cannot feel the misery of the war between brothers and in his ode-poem "Gray Battle" without any heartache, he describes the domestic war in the sakhotbo style.

We cannot agree with the esteemed researchers that Besik ignored the social causes of the national disaster. Besik absolutely correctly states that the Shervashidzes are Georgians (Abkhazians) as well as the Imerles and Magreles, he does not forget to praise the four brothers' bravery, but he is cruel and harsh towards them because in their Georgian space (with the hidden or open instigation of the Ottomans) foreign power is brought in - Alans, Jikhans, Crimeans, Kemurgels (Kabardos), Kivchags, bribed with "bribes" to consume their own blood and flesh. The action of King Solomon and the main man Dadian is self-defense (the only justified action!) And not the confrontation of one corner with the other - the king of Imereti and the chief of Samegrelo protect Western Georgia from the "multi-ethnic" army of the converted Shervashidze. Abkhaz princes are never brought in to regulate the migrant "social background" - only for lead and alaf.

Thus, we think that Besik could not perceive a specific historical passage as a social event, and his assessment is also objective - this is also Shinaomi, but - with the welfare of passers-by, and the divinely appointed owner of the country - the king, must give a first answer to him, which Solomon does.

"Khresili's revenge will be paid" - a phrase from impressionist writer Niko Lortkifanidze's "Knights".

In "Knights" too, Niko Lortkipanidze builds a story imbued with drama on deep collisions of characters and human interests.

Although the modernist (impressionist) does not specify the time, the characters' names (and actions) make it clear that he is referring to the battle of Rukh and its participants (as we mentioned above, the king of Imereti emphasizes the "debt of Khresili").

Like Aleksandre Baramidze, Sergi Chilaya also believes that, like Besik in "Gray Battle", Niko Lortkipanidze also presents a feudal family disorder in "Knights" - the writer often uses irony to expose the vices of the country. "Knights" is a sample of an impressionist novel.

Essentially, it defines the sad pathos of messy history, bilious thoughts. There is a quixotic irony in the title itself. Niko Lortkipanidze, who was the leader of united Georgia, could not christen the feud between brothers as chivalry. The ironic manner of "Knights" is mixed with tragic intonation.

In accordance with the canon of the genre, Lortkifanidze constructs the text in an impressionistic manner, however, as we mentioned above, the archetype is probably Besik's "The Battle of Rukhi", and if Besik offers a direct (albeit pathetic) reflection of the story to the reader, the tragic grotesqueness of the tone or overtones with Lortkifanidze is obvious.

The impressionist perspective really transforms the text into the rank of "Shinaomi" (which is not felt in Besiki's vision. In "The Battle of Rukhi", as we mentioned above, the emphasis is shifted to the fact that the Shervashidzes are helped by a foreigner/foreigner, thus, although the invader is hired, Shinaomi has a much more dangerous scale and the status of an attack, an invasion acquires).

Niko Lortkipanidze views the unfaithful people from the beginning, and this can be felt in every passage of the above text, especially in the involuntary sympathy the author shows for the Shervashidzes.

The main message of the text is reflected in the monologue of the mortally wounded Inal-Ipa: "What happened to me! I don't like the endless war against Odishi and Imerleti. I did not want to sacrifice myself, but I prayed to God for the victory of the king.

The quote is significant, the archetypal phrase of which is not with Basic, but the important overtone of the modernist text - the Abkhazians are promised to "go to the border" - all these Alan-Circassians, as soon as they see, they will not take anything from Odisha, they will invade Abkhazia...

The final passage of the text paints the harshest picture of torn Georgia - a soulless country under the yoke of the empire.

Both Besiki's "The Battle of Rukhi" and Niko Lortkipanidze's "Knights" are filled with national pain. Avtandil Nikoleishvili considers Lortkifanidze's definition "fragments of tragedy" to represent the essence of the writer's work.

The researcher points out that the degradation of true national ideals can be seen by referring to the Khresili war. The king calls on the fighters against the Abkhazians to take revenge for Khresili. Where is Khresili, where the bloodthirsty Turkey was defeated and where - this shameful battle was spent to suppress the brother.

Besik directly points out that the four Shervashidze brothers are cursed with Alan-Kivchag-Jik-Kemurgel (Kabardian people), Abkhaz "they were thirsty for the blood of the Maghrians, even if they drank Gobi."

In such a situation, we will repeat, the king of Imereti does not fight to "suppress his brother", but to protect Odishi from the Abkhazians. Obviously, Avtandil Nikoleishvili examines Niko Lortkifanidze's "Knights" and not Besik's "The Battle of Rukhi", thus, the researcher's position is absolutely correct and understandable - Lortkifanidze's perspective of the story is focused on domestic violence (style - parodic), thus, the literary critic deepens this point of view when he concludes that the times have undermined and made the lofty standards of chivalry seem like... The fact that the seeming chivalrous behaviors in the writer's consciousness cause the "bitter pang of a tired dream" is confirmed by the bilious mood of the work.

We think that the historical layer of Besik's poems should become the subject of historians' research.

The main results of the research are generalized in the conclusion of the paper:

* Besarion Gabashvili is one of the outstanding authors of the less read era;

* The essential content of the era is reflected in the person's biography (and vice versa - the era is created by outstanding personalities);

Allusive-reminiscence layers are studied in the work:

*Rustveli/Besik,

*Guramishvili/Besik,

*Besik/Baratashvili;

* The historical-artistic narrative of the poet ("For Aspindza", "The Battle of Rukhi") is understood, a parallel is drawn with the "Knights" of the impressionist writer Niko Lortkipanidze.

The main provisions of the qualification paper are outlined in the following publications:

- BESIK GABASHVILI/ NIKOLOZ BARATASHVILI – PARALLELS AND REMINISCENCES, ARTS ACADEMY, scientific journal, город Астана, 3 (3) 2022
- Paradigms of Besiki`s Verxe-Collection "Sorrow Garden" , INTERCULTURAL COMMUNICATIONS ,International scientific periodical edition, Tbilisi 2022, №35
- Literary Parallels (Rustaveli/Besiki), INTERCULTURAL COMMUNICATIONS ,International scientific periodical edition, Tbilisi , 2022 №35

